



Тема 3. РУСЬ-УКРАЇНА КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА



Аскольд

варязько- київський князь (860—882). Згадується у «Повісті временних літ». Правив разом із Діром. Здійснив у 860 році похід на Константинополь. За візантійськимджерелами, охрестився близько 867 року; за переказами прийняв ім'я Миколай; воював з волзькими болгарамита печенігами. За літописними свідченнями убитий Олегом біля Києва (сучасний Печерськ, Аскольдова могила). Шведський історик Улоф фон Далін ототожнював Аскольда з Аслейком (давньоскан.Asleik Björnson (Diar)), сином шведського конунга Бйорна Залізнобокого, онуком легендарного вікінга Рагнара Лодброка ^[6]. Михайло Грушевський вважав, що Аскольд міг бути нащадком династії князя Кия, наступником Бравлина. Також — Осколд, Оскольд, Осколод



- **Олег**
(бл. 845-912)

Князь Київської Русі у 882—912 рр., об'єднав північні та південні руські землі, здійснив переможні морські походи на Візантію 907, 911 рр., уклав вигідні для Русі договори з Візантією, які надавали пільги руським купцям і послам.





- **Ігор
(879–945)**

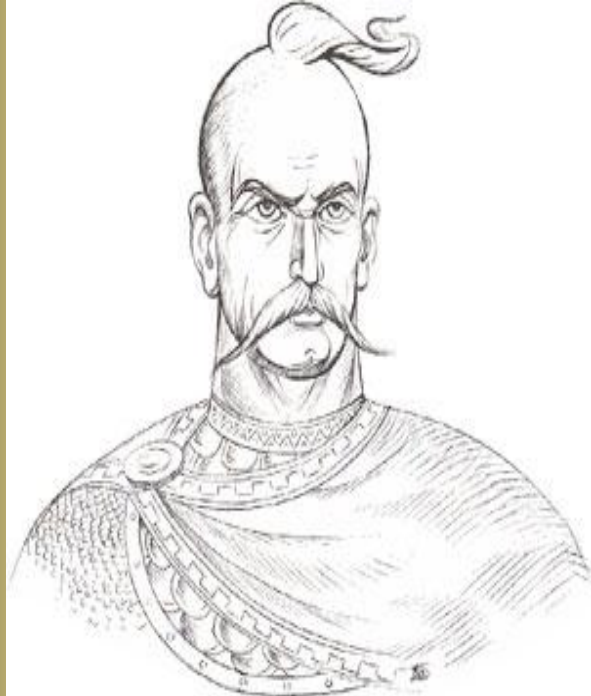
Князь Київської Русі у 912—945 рр., підкорив деревлян і уличів, зміцнив владу київського князя, здійснив походи на Візантію 941, 944 р. і уклав нову торговельну угоду, загинув під час повторного збирання данини з деревлян.





- **Ольга**
(бл. 890–869)

Княгиня Київської Русі у 945—964 рр., підпорядкувала землі деревлян безпосередньо Києву, упорядкувала збирання данини, чітко визначивши її розміри (уроки) і місця зберігання (погости), підтримувала політичні зв'язки з Візантією і Німеччиною.



- **Святослав**
(бл. 935–972)

Князь Київської Русі у 964—972 рр., розширив територію Київської держави далеко на схід, заклав принцип управління державою одноосібним монархом, розгромив Хозарський каганат і Волзьку Болгарію, здійснив два походи на Дунайську Болгарію, загинув у бою з печенігами біля Дніпрових порогів.



Володимир Великий (958?–1015)

Князь Київської Русі у 980—1015рр., завершив об'єднання руських земель, запровадив християнство як державну релігію 988 р., збудував систему укріплень для захисту кордонів від печенігів, налагодив відносини з Візантією, Чехією, Угорщиною, Німеччиною, Болгарією, Римом, започаткував політику «шлюбної дипломатії».



- **Ярослав Мудрий
(983?–1054)**

Князь Київської Русі у 1019—1054 рр., розширив кордони Київської Русі на заході, прийняв перший писаний збір законів «Руська Правда», сприяв утвердженню християнства, установив династичні зв'язки з Візантією, Францією, Польщею, Угорщиною, Швецією, Норвегією та ін.

ІЗЯСЛАВ



Руський князь із династії Рюриковичів. Великий князь київський , князь турівський і новгородський. Третій син великого князя київського Ярослава Мудрого. Зять польського короля Мешка II. За батьковим заповітом отримав Київ, а також Новгородську, Турівську і Деревлянську землі. Разом з братами — утворив тріумвірат, що правив Руссю близько 20 років¹. 1066 року розбив полоцького князя Всеслава, що претендував на Новгород; 1068 року разом із братами зазнав поразки від половців на річці Альта. Внаслідок повстання киян утік до Польщі, після чого повсталі передали місто Всеславу. 1069 року повернув собі Київ за допомоги польського війська Болеслава II. 1073 року вигнаний зі столиці своїм братом Святославом. Зблизився із римським папою Григорієм VII, який називав його «королем Русі» і коронував у Римі його сина Ярополка. Повернувся до Києва після смерті Святослава. Загинув у битві на Ніжатиній ниві, допомагаючи Всеволодові відстояти Чернігівське князівство від претендентів.

Святослав Ярославич



руський князь із династії Рюриковичів. Великий князь київський і чернігівський. Четвертий син Ярослава Мудрого^[1]. За заповітом батька отримав Чернігів із волостю; також володів Муромом, Білоозером і Тмутороканню^[3]. Разом із братами Ізяславом і Всеволодом утворив тріумвірат Ярославичів, що правив Руссю понад 20 років^[3]. Організатор походів проти торків і половців^[1]. Розбитий половцями на Альті, після чого повернув собі славу на річці Снов (1068). Намагався стати київським князем: 1073 року звинуватив старшого брата, київського князя Ізяслава у змові з полоцьким князем Всеславом^[3]. За допомогою Всеволода вигнав Ізяслава з Києва, захопивши великокняжий престол^[3]. Фундатор будівництва Печерської церкви в Києві^[4]. При ньому були складені «Ізборники» (1073, 1076). Помер від невдалої операції з видалення пухлини^[3]. Похований у чернігівському Спаському соборі^[1]. У західній традиції — **Святослав II**.

Всеволод Ярославич



руський князь із династії Рюриковичів. Великий князь київський. Князь переяславський, чернігівський. П'ятий син Ярослава Мудрого. Отримав Переяслав, Ростов, Суздаль і Біл оозеро. Разом зі старшими братами Ізяславом та Святославом утворив триумвірат Ярославичів. допоміг Святославу відібрати Київ. недовго правив Києвом, але повернув його Ізяславу, за що отримав Чернігів. Внаслідок загибелі Ізяслава у бою посів київський престол^[2]. Правив не одноосібно; створив із сином Володимиром Мономахом родинний дуумвірат, що 15 років управляв Руссю. Підтримував дружні стосунки з Візантією, Німеччиною, країнами Скандинавії. Був освіченою людиною, знав п'ять іноземних мов (шведську, грецьку, можливо латину і німецьку). Фундатор Михайлівського собору Видубицького монастиря. Помер у Вишгороді, похований у київському Софійському соборі



- **Володимир
Мономах
(1053–1125)**

Князь Київської Русі у 1113—1125 рр., тимчасово об'єднав під своєю владою більшу частину Київської держави, відновив одноосібну монархію, зміцнив міжнародний авторитет Київської Русі, здійснив переможні походи проти половців, установив династичні зв'язки з Англією, Швецією, Угорщиною.



МСТИСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ



давньоруський князь із династії Рюриковичів. Великий князь Київський (1125—1132). Найстарший син Володимира Мономаха та його першої дружини Гіти (дочки англійського короля Гарольда II Годвінсона), останній князь, що утримував єдність Київської держави. Засновник кам'яної церкви св. Федора в Києві. Святий православної церкви. Хрещене ім'я — Федір. Інші імена **Мстислав Великий**, **Мстислав-Гаральд**.



- **Ярослав Осмомисл
(1130–1187)**

Галицький князь у 1153—1187 рр., за правління якого Галицьке князівство досягло найбільшої могутності, зміцнив князівську владу й боровся зі спробами бояр утручатися в державні справи, воював з половцями, підтримував дружні відносини з Угорщиною, Польщею, Візантією та ін.



- **Митрополит Іларіон (?–1088)**

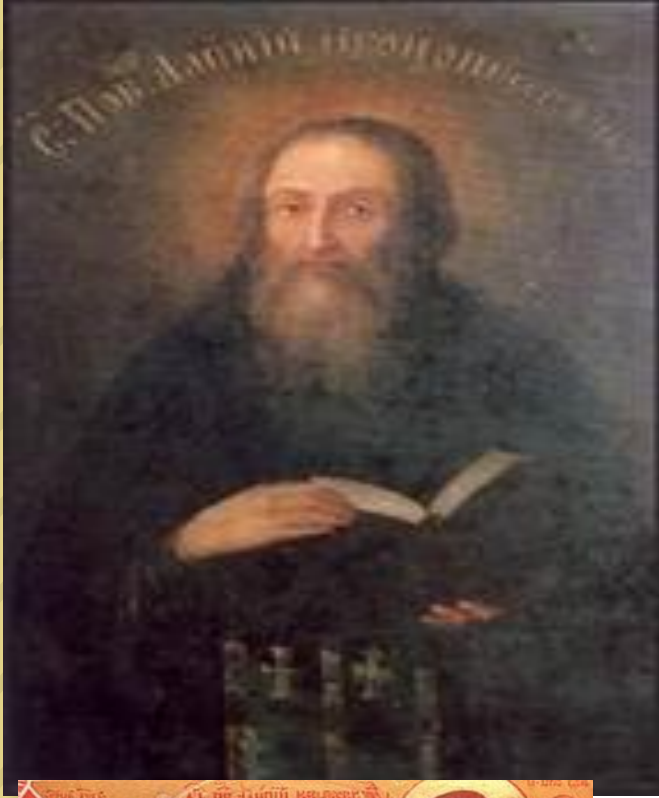
Митрополит Київський та всієї Русі, перший митрополит русин (українець) Іларіон уславився також як оратор і письменник, був причислений до лику Святих.

Автор твору «Слово про закон і благодать».

Антоній Печерський



Святий Вселенської Православної Церкви, церковний діяч Київської Русі. Родоначальник вітчизняного організованого чернецтва, засновник Печерського Монастиря Успіння Пресвятої Богородиці та будівничий Собору на честь Успіння Пресвятої Богородиці. З його ім'ям пов'язують реорганізацію києво-руських монастирів на засадах суворих чернечих традицій Святої гори (Афон, Греція). Аскетичне життя Антонія було прикладом та зразком для князів і простолюдинів.



- **Іконописець Алімпій
(? — 1114)**


Давньоруський живописець, ювелір та лікар, чернець Києво-Печерського монастиря. З 1083 р. Існує припущення, що Алімпій виконував мозаїчні роботи для Михайлівського Золотоверхого собору в Києві, зруйнованого у 1934 р.



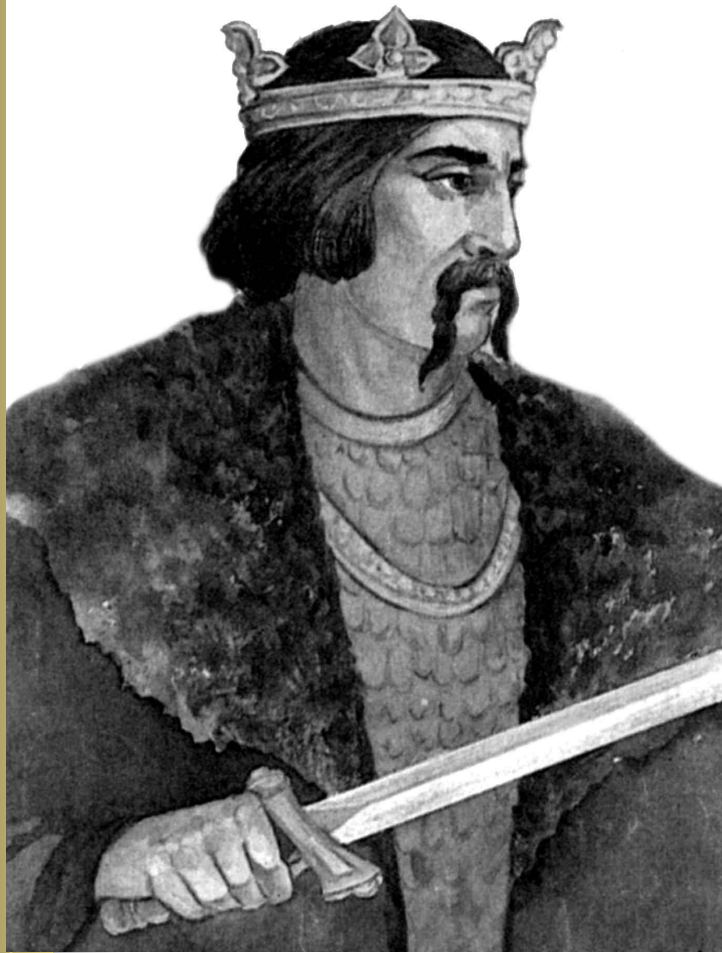


- **Літописець Нестор
(бл. 1055 – бл. 1113)**

Ченець Києво-Печерського монастиря, письменник, літописець Київської Русі, автор і упорядник «Повісті минулих літ», закликав князів боротися за єдність руських земель.

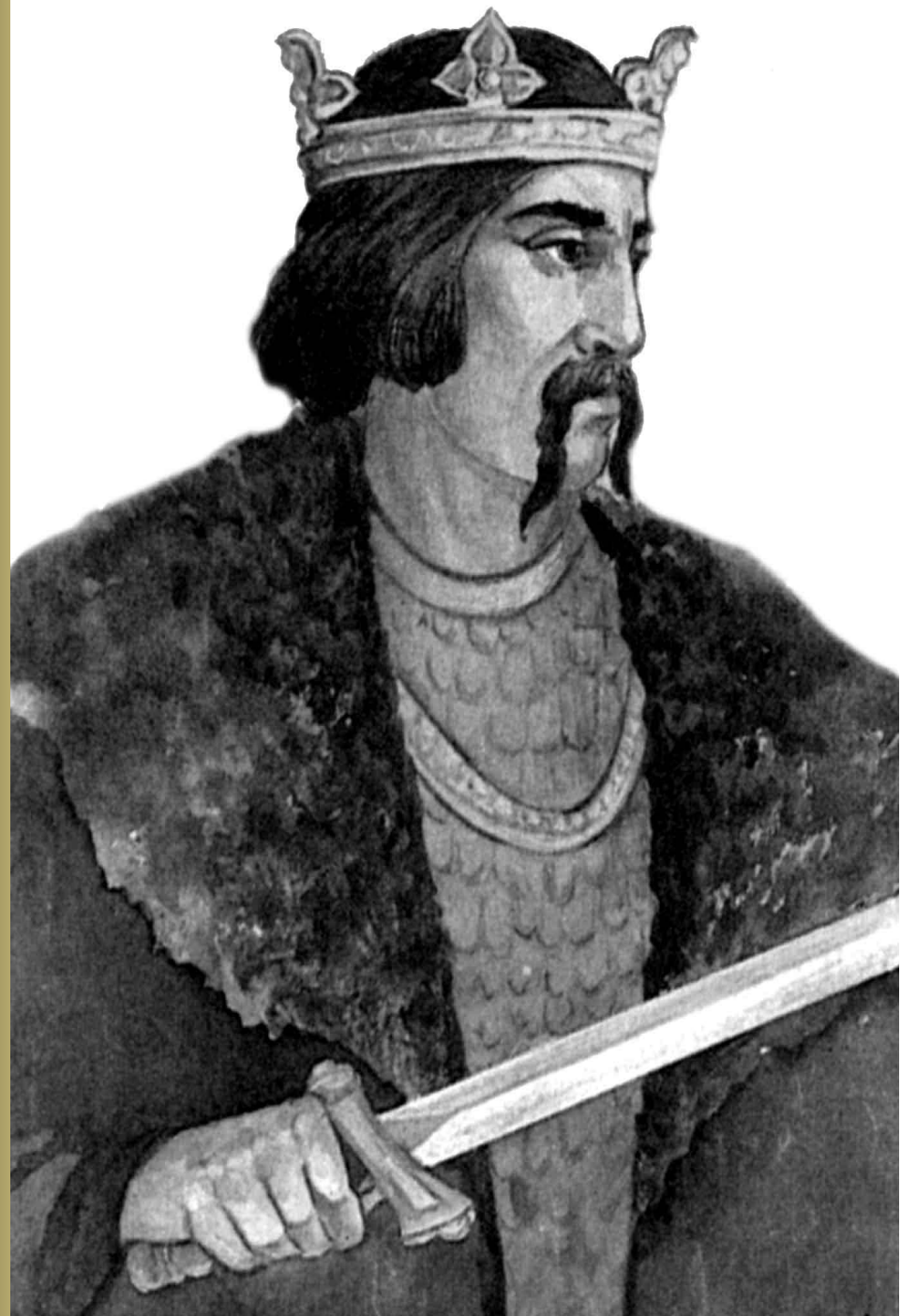


**Тема 4. КОРОЛІВСТВО
РУСЬКЕ
(ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА
ДЕРЖАВА)
МОНГОЛЬСЬКА НАВАЛА**



- **Роман Мстиславич
(1152–1205)**

Князь Галицько-Волинської держави у 1199—1205 рр., об'єднав Галичину й Волинь, поширив свою владу на Київ, придушив опір боярської опозиції, захищав кордони держави від військ половців, литовців і поляків, установив дружні відносини з Візантією та Німеччиною. загинув у війні з Польщею.





- **Данило Романович
(1201–1264)**

Князь Галицько-Волинської держави у 1238—1264 рр., об'єднав Галичину й Волинь, поширив свою владу на Київ, розгромив німецьких рицарів-хрестоносців біля Дорогочина, завдав поразки військам Угорщини й Польщі під Ярославом, формально визнав залежність від Золотої Орди, був коронований у Дорогочині.

Лев Данилович



князь перемишльський белзький і галицький), претендував на литовську та польську спадщину, здобув володіння на Закарпатті та Люблінську землю. Другий син короля Данила Романовича і Анни Мстиславівни. У західноєвропейських джерелах називається Королем Русі, хоча в руських джерела ніколи так не титулувався



- **Юрій I Львович
(1252 (1257) – 1308)**


Князь Галицько-Волинської держави у 1301—1308 рр., переніс столицю до Володимира-Волинського, домогся утворення Галицької митрополії, прийняв титул «короля Русі», воював з Угорщиною та Польщею, втративши частину Закарпаття й Люблінську землю.



- **ЮРІЙ ІІ
БОЛЕСЛАВ**

галицько-волинський князь (1325—1340) з династії П'ястів^[6].

Син мазовецького князя Тройдена І і його дружини Марії, дочки короля Юрія Львовича.



**Тема 5. РУСЬКІ УДІЛЬНІ
КНЯЗІВСТВА У СКЛАДІ
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ у другій
половині у XIV– перша половина
XVI ст.
КРИМСЬКЕ ХАНСТВО**

ОЛЬГЕРД



великий князь литовський Син великого литовського князя Гедиміна. Один із головних будівничих Великого князівства Литовського. Приєднав до Литви більшу частину земель Русі: частину Смоленщини, Київщину, землі Чернігово-Сіверщини й Поділля. Здійснив успішний похід проти ординців у Південній Україні, розбив татарське військо на Синіх Водах (1362). У союзі з Тверським князівством воював із ординською Московією. Знав декілька мов¹. Не вживав алкогольних напоїв. прийняв християнство^[3]. У листі до константинопольського патріарха Філофея (1371) титулував себе царем

Вітовт

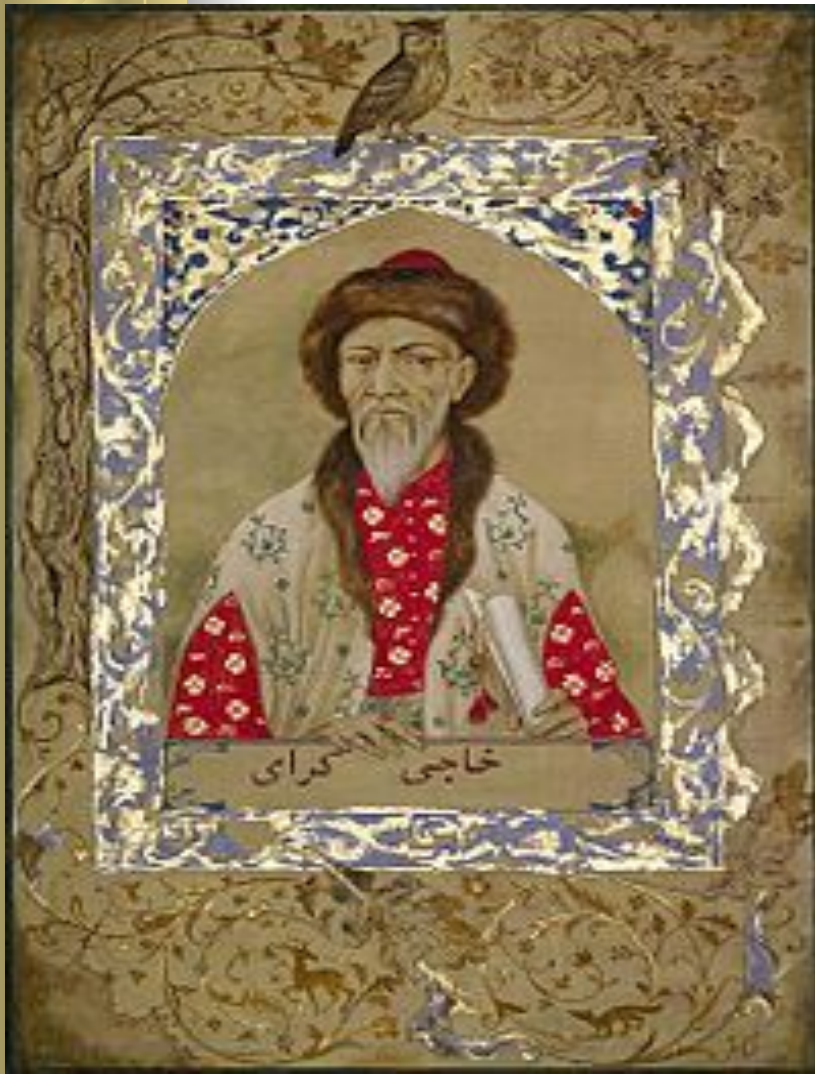


литовський і руський (український) державний діяч, великий князь литовський з династії Гедиміновичів; син Кейстута, небіж Ольгерда і двоюрідний брат Ягайла. король гуситів Протегував визнавців латинського обряду, виступав проти умов Кревської унії 1385, боровся за політичну незалежність Великого князівства Литовського від Польського королівства.

Свидригайло



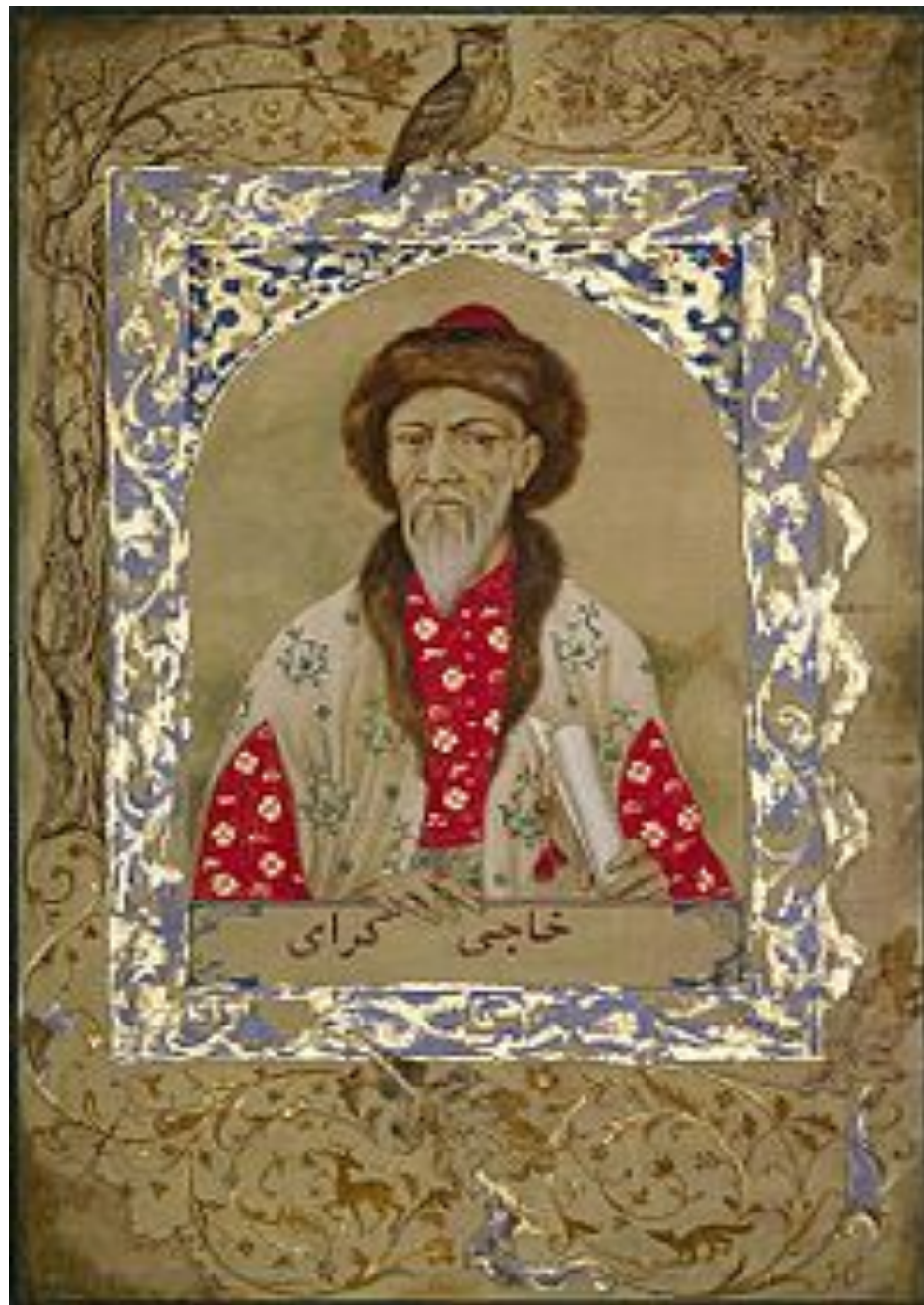
Великий князь Литовський.
Великий князь Руський князь
Новгород-Сіверський.
Правнук короля Русі Юрія I
Львовича. після смерті Вітовта,
став його наступником, повів
боротьбу проти посилення
Польщі, за незалежність Великого
князівства Литовського.
Орієнтація Свидригайла на
православну руську шляхту
зумовила невдоволення
литовських феодалів-католиків,
які підняли в Литві повстання
проти Свидригайла й проголосили
Великим князем Литовським
стародубського князя Сигізмунда
Кейстуовича (брата Вітовта).
стомлений літами, поразками й
невдачами, безвиїзно жив
у Луцьку, оточений давніми
слугами-русинами



- **Хаджі-Гірей
(?–1466)**

Засновник держави Кримське ханство, перший хан з кримської династії Гіреїв.

У зовнішній політиці орієнтувався на шляхетську Польщу, вів боротьбу проти Золотої Орди. У 1465 р. завдав поразки хану Великої Орди Ахмату, що йшов походом, що йшов походом на Москву.





• **Костянтин
Іванович
Острозький
(бл. 1460–1530)**

Український князь, видатний полководець і державний діяч Великого князівства Литовського, організував захист українських земель від набігів кримських татар, брав участь у московсько-литовських війнах, надавав підтримку православної церкви.






- **Юрій Дрогобич
(1450–1494)**

Український учений, доктор філософії й медицини, освітній діяч, ректор Болонського університету (Італія), професор Краківського університету (Польща), один із ініціаторів друку перших книжок давньоруською мовою «Осьмогласник», «Часословець» та ін. у краківській друкарні Ш.Фіоля.





Тема 6. **УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У
СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В
ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI СТ.**



- **Василь-Костянтин Острозький (бл. 1526—1608)**

Український православний князь, культурно-освітній діяч, засновник слов'яно-греко-латинської школи і друкарні в Острозі, противник Берестейської церковної унії.



Courtesy Photo



- **Дмитро Вишневецький (1516—1563)**

Український православний князь, перший козацький гетьман, засновник першої Запорозької Січі на о. Мала Хортиця, потрапив у полон під час походу в Молдавію і був страчений турками.



Дмитрий Кочетовъ Мажоръ
и Мажоръ Рязанскаго
Полка въ Рязани
и въ Туркестане
и въ Кавказе
и въ Средней Азии
и въ Туркестане
и въ Кавказе
и въ Средней Азии

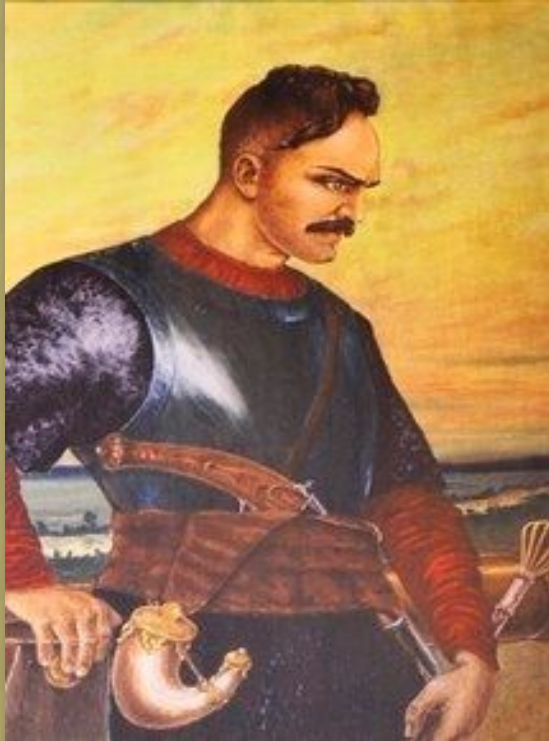
ДМИТРИЙ КОЧЕТОВЪ
ХЪ ИЖИ
ЗЕМ. СЕРБИИ

Криштоф Косинський



український військовий діяч Речі Посполитої. Шляхтичпідляський гербу Равич, козацький отаман. Полковник Війська Запорозького реєстрового (1590), гетьман козаків-низовиків (1591–1593). Організатор козацького повстання 1591–1593 років в Україні проти шляхти й урядової адміністрації Речі Посполитої.

Северин Наливайко



український військовий діяч, козацький ватажок.

Один з керівників повстання 1594—1596 років у Речі Посполитій.

Іван Федоров



діяч східнослов'янської культури, один із перших східнослов'янських друкарів, а також гравер, інженер, ливарник.

Вважається засновником друкарства у Московському царстві.

Разом із білорусом П. Мстиславцем видрукував 1564 року в Москві свою першу книгу — «Апостол». З 1566 через переслідування з боку вищого московитського духовництва та боярства покинув Москву та жив в еміграції у Великому князівстві Литовському. На території Литви мешкав та займався книговиданням: у Заблудові (1566-1572), Львові (1572-1575), Дермані й Острозі (1575-1581), знову у Львові (1581-1583). У 1574 уклав і надрукував у Львові перший східнослов'янський посібник — «Буквар» з граматиною та цього ж року здійснив друге видання «Апостола»



ГЕРАСИМ СМОТРИЦЬКИЙ

руський письменник,
педагог з Поділля.

Представник дрібної
шляхетської

родини Смотрицьких
РЕКТОР ОСТРОЗЬКОЇ
АКАДЕМІЇ



Іпатій (Потій)



державний діяч Речі Посполитої, клірик Православної (до 1596) та Унійної церков (з 1596). Митрополит Київський, Галицький та всієї Руси предстоятель Унійної церкви. Один із організаторів Берестейської унії (1596). Богослов, письменник-полеміст, прихильник об'єднання православної і католицької церков, захисник унії. Автор «Антиризиса»

Мелетій Смотрицький



письменник, церковний і освітній діяч Речі Посполитої, український мовознавець, праці якого вплинули на розвиток східнослов'янських мов. Автор «Граматики слов'янської» (1619), що систематизувала церковнослов'янську мову

**Тема 7. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У
СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ в
першій половині
XVII ст.**



- **Петро Конашевич–Сагайдачний (1570-1622)**

Політичний діяч, гетьман реєстрового козацтва, який очолив морські походи козаків на турецькі фортеці Ізмаїл, Трапезунд, Синоп, Кафу, допоміг польському війську розгромити турецьку армію у битві під Хотином.



Тарас Федорович



козацький отаман кримськотатарського походження. Один із командирів козацьких найманців у Тридцятирічній війні. Реформував козацьке військо, посиливши роль кавалерії. Кошовий отаман Війська Запорозького нереєстрового, організатор походу на Крим, учасник Смоленської війни 1632–1634, керівник антиурядового козацько-селянського повстання 1630 року. Січове ім'я — Тарас Трясило, кримськотатарське ім'я — Асан або Усан.



гетьман нерестрових
запорозьких
козаків (1628–1629, 1630–1635)
(хронологію див. Українські
гетьмани),
дрібний шляхтич герба Сулима.
Здійснив морські походи.
1635 року, повертаючись з походу
проти Османської імперії на чолі
козацького (нерестрового)
війська, зруйнував щойно
збудовану польську
фортецю Кодак на Дніпрі. Був по-
зрадницькому схоплений за
сприяння старшини реестрових
козаків; за рішенням сейму
гетьмана та декількох його
сподвижників було страчено на
центральной площі у Варшаві



- **Петро Могила
(1596—1647)**

Митрополит Української православної церкви у 1632—1647 рр., який домогся офіційного визнання польським урядом православної церкви, упорядкування церковного життя, розвитку освіти (заснування Києво-Могилянської колегії).






ЙОВ БОРЕЦЬКИЙ

український церковний, політичний і освітній діяч, митрополит Київський, Галицький і всієї Руси (1620–1631), педагог, ректор Львівської братської школи, перший ректор Київської братської школи, полеміст, святий, письменник. Духовний та політичний наставник Петра Могили





**Тема 8. Початок
Національно-визвольної
війни українського народу
середини XVII ст.**



- **Богдан
Хмельницький
(1595—1657)**

Український військовий та державний діяч, полководець, дипломат, учасник козацько-селянських повстань 1630-х рр., керівник Національно-визвольної війни, засновник Української козацької держави, гетьман України у 1648—1657 рр., установив відносини з Кримським ханством, Молдовою, Московією, Швецією, Трансільванією та ін.



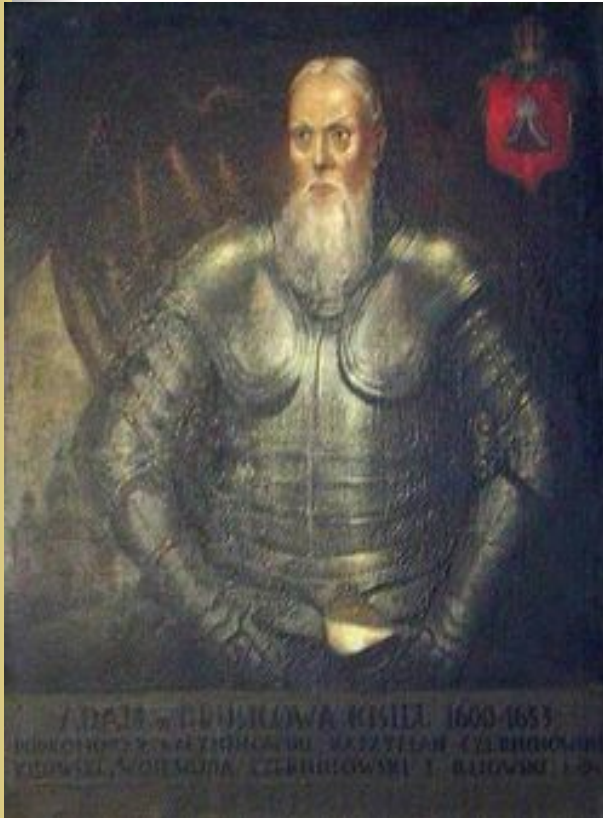


- **Іван Богун
(1618—1664)**


Український військовий та державний діяч, учасник козацько-селянського повстання 1637—1638 рр., брав участь в усіх битвах Національно-визвольної війни, особливо відзначившись у Берестецькій битві, відмовився присягнути на вірність московському цареві, виступаючи за збереження української державності.



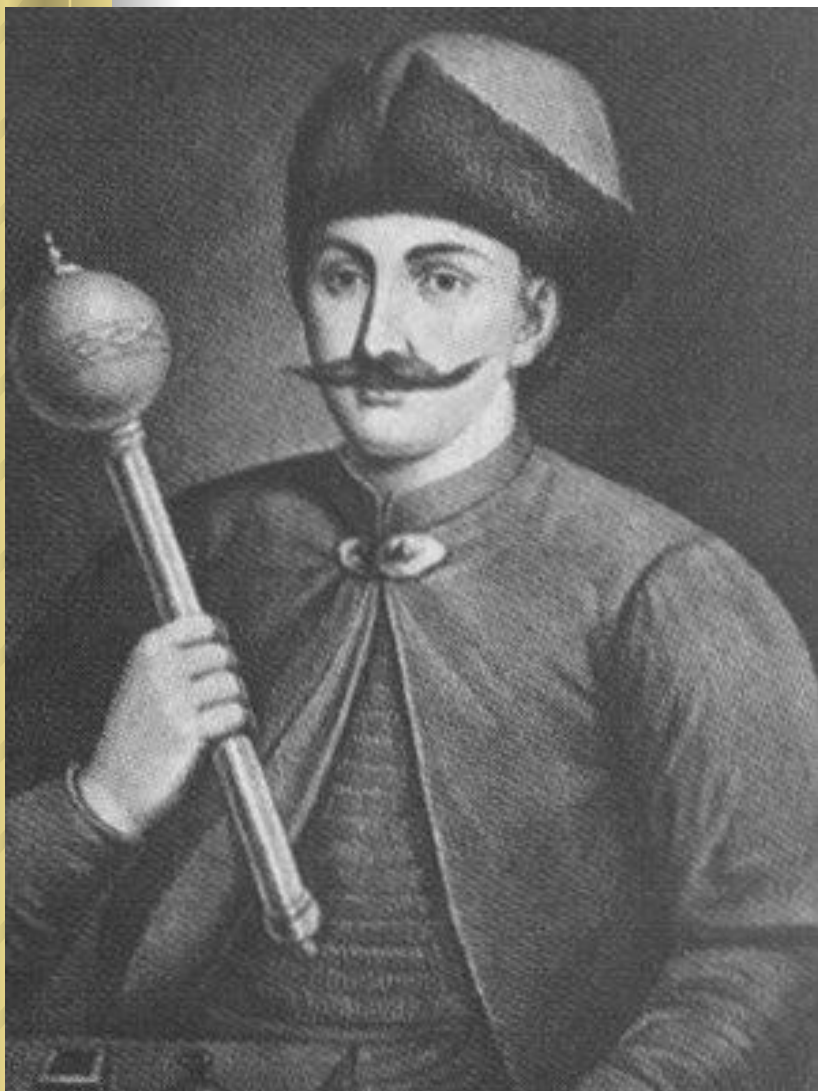
Адам Кисіль



український урядник, політичний і державний діяч Речі Посполитої. Один з чотирьох православних сенаторів Речі Посполитої напередодні Війни за незалежність України. Воєвода брацлавський, київський. У період повстання під проводом Богдана Хмельницького 1648–1657 років Адам Кисіль був постійним представником Речі Посполитої під час переговорів із представникам гетьманського уряду. Був значним меценатом православної культури. Серед інших його коштом було зведено Собор Максаківського монастиря на Чернігівщині.



**Тема 9. КОЗАЦЬКА
УКРАЇНА
наприкінці 50-х –
у 80-ті рр. XVII ст.**



- **Іван Виговський**
(р. н. невід. — 1663)

Гетьман Війська Запорозького у 1657—1659 рр., відстоював державну незалежність Гетьманщини, уклав Гадяцький договір 1658 р. з Річчю Посполитою, завдав поразки московському війську у Конотопській битві.



Юрій Немирич



український магнат, державний діяч і дипломат доби Хмельниччини. Автор проекту Гадяцького договору. На початку Хмельниччини воював проти Хмельницького як генеральний полковник Київського воєводства. Будучи прихильником семигородського князя Ракочія, у 1655 перейшов на бік шведського короля Карла X Густава. Після смерті Хмельницького став Генеральним писарем при Івані Виговському. Своєю дезінформацією призвів до вигідного Швеції договору^[3]. Від Виговського одержав підтвердження^[4] на лівобережні маєтності під час поновлення котрих, зокрема, загарбав частину землі Полтавського полку, чим сприяв виникненню повстання на Лівобережжі.



- **Юрій Хмельницький**
(бл. 1641 — після 1681)

Гетьман України у 1659—1663рр., уклав Переяславські статті 1659 р. з Московською державою, Слободищенський трактат 1660 р. з Річчю Посполитою, гетьман Правобережної України у 1676—1681 рр., учасник Чигиринських походів турецько-татарської армії.





- **Павло Тетеря
(бл. 1620—1671)**

Гетьман Правобережної України у 1663—1665 рр., намагався об'єднати Україну під зверхністю польського короля.



Illustration
Johann
Paulus Tetra
MORZKOWSKI
Capitaneus Britannicus
Sicilie
Regni Dux Censu
1675



Іван Бруховецький (? — 1668)

Гетьман Лівобережної України у 1663—1668 рр., обраний на Чорній раді у Ніжині, проводив промосковську політику, уклав Московські статті 1665 р. з Московською державою.





- **Петро
Дорошенко
(1627—1698)**

Гетьман Правобережної України у 1665—1676 рр., обраний 1668 р. гетьманом «обох берегів Дніпра», визнав протекторат Османської імперії над Правобережною Україною.





- **Іван Сірко**
(бл. 1610—1680)

Кошовий отаман
Запорозької Січі (з 1663 р.
обирався кошовим
отаманом вісім разів),
керівник численних
походів проти Османської
імперії та Кримського
ханства, прихильник
автономії Запорозької
Січі.





- **Дем'ян
Многогрішний
(рр. н. і см. невід.)**

Гетьман Лівобережної України у 1669—1672 рр., відстоював автономію Гетьманщини, уклав Глухівські статті 1669 р. з Московською державою.






Іван Самойлович (бл. 1630—1690)

Гетьман Лівобережної України у 1672—1687 рр., обраний 1672 р. гетьманом «обох берегів Дніпра», відстоював державні інтереси України, уклав Конотопські статті 1672 р. з Московською державою.





**Тема 10. Українські землі
наприкінці XVII – першої
половини XVIII ст.**



- **Іван Мазепа
(1639–1709)**

Гетьман Лівобережної України у 1687—1708 рр., уклав Коломацькі статті 1687 р. з Московською державою, брав участь у Другому кримському поході 1689 р., уклав таємний договір 1708 р. зі шведським королем Карлом XII з метою відродження незалежності України.



Семен Палій



державний та військовий діяч Українського гетьманату, полковник Фастівського полку (Білоцерківського полку), один з керівників повстання на Правобережжі проти Корони Польської

Гордієнко (Головко) Кость (Костянтин) Гордійович

кошовий отаман
Запорозької Січі,
видатний військовий і
політичний діяч, який
попри особисту
неприятність до Івана
Мазепи [джерело не
вказане 1946 днів]
підтримав останнього в
боротьбі з Петром I. До
1728 р. очолював
Олешківську Січ,
сподвижник П. Орлика.





Родовий герб Кості Гордієнка.
Пророк з намогильного хреста



Вигаданий портрет Кості Гордієнка

Дар А. Кудимовичу
1974



- **Пилип Орлик
(1672 – 1742)**

Гетьман в еміграції у 1710—1742 рр., уклав угоду з козацькою старшиною під назвою «Пакти й конституції законів і вольностей Війська Запорізького», шукав підтримки європейських країн для відновлення незалежності України.





- **Іван
Скоропадський
(1646–1722)**

Гетьман Лівобережної України у 1708—1722 рр., уклав Решетилівські статті 1709 р. з Московською державою, за його правління автономія Гетьманщини була значно обмежена.





- **Павло Полуботок
(бл. 1660–1724)**

Наказний (тимчасовий) гетьман Лівобережної України у 1722—1724 рр., намагався відстояти права Гетьманщини й обмежити повноваження Малоросійської колегії.





- **Данило Апостол
(1654–1734)**

Гетьман Лівобережної України у 1727—1734 рр., провів реформи у сферах судочинства, фінансів, торгівлі й таким чином тимчасово пригальмував наступ царизму на автономію України.






- **Феофан
Прокопович
(1681–1736)**

Громадський, культурний і церковний діяч, учений-енциклопедист, ректор Києво-Могилянської академії, письменник, автор історичної драми «Володимир».





**Тема 11. Українські землі в
другій половині XVIIIст.**



- **Кирило
Розумовський
(1728—1803)**

Останній гетьман
Лівобережної України,
який прагнув відновлення
автономії України,
розпочав проведення
судової, військової і
фінансової реформ,
розширив права козацької
старшини.





- **Петро
Калнишевський
(1690—1803)**

Останній кошовий отаман
Запорізької Січі, засланий
за наказом Катерини II у
Соловецький монастир,
де просидів в одиночній
камері 25 років.



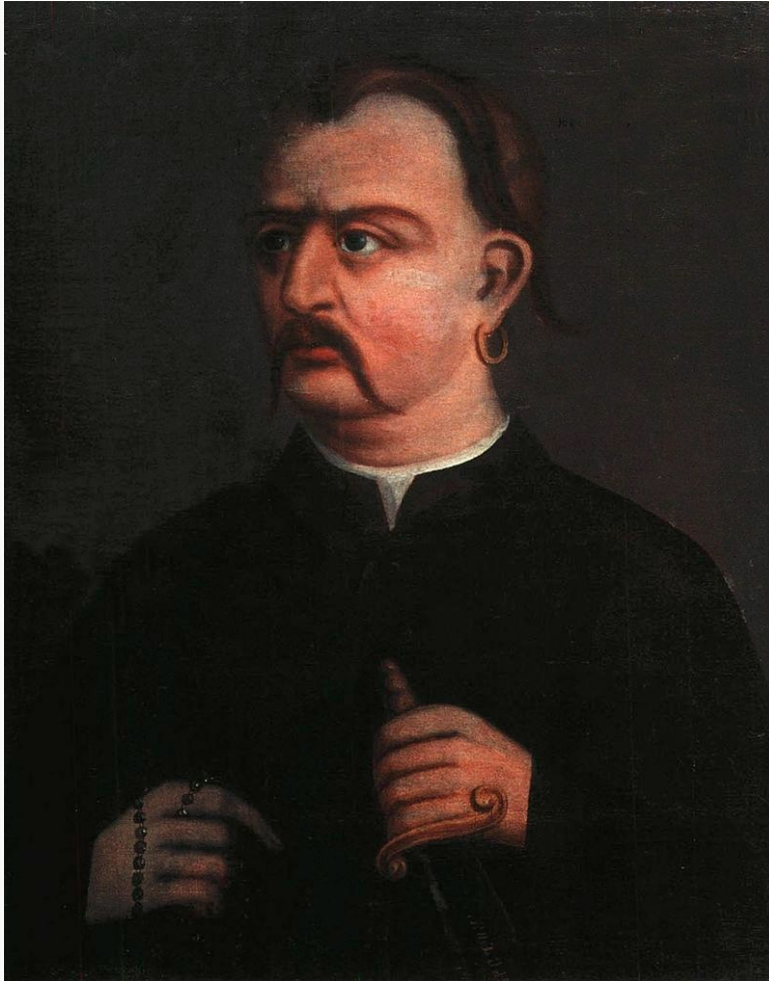
Довбуш (Добошук) Олекс Васильович



**найвідоміший із
опришківських
ватажків у
Карпатах. Пік
діяльності опришків під
проводом Олекси Довбуша
припадає на 1738-1745
роки. Польська влада та
пани цілих сім років
намагались спіймати
мужнього ватажка. Часом
на його пошуки відправляли
аж до 2 тисяч чоловік і все
марно.**



Максiм Iєвлевич Залiзняк



**керiвник
гайдамацького
повстання
(1768–1769 рокiв)
на Чигиринщинi,
вiдомого пiд
назвою
Колiївщина,
козацький отаман.**



Іва́н Го́нта



керівник українського гайдамацького руху, один з очільників Коліївщини — повстання проти релігійного, національного та соціального гніту, що вибухнуло 1768-го року на землях Правобережної України, що входила в ті часи до складу Речі Посполитої.





- **Григорій
Сковорода
(1722—1794)**

Просвітитель, філософ,
поет, автор збірок «Сад
божественних пісень»,
«Байки харківські»,
викладав поетику й етику
в Переяславському та
Харківському колегіумах,
мандрував Україною,
проповідуючи свої
філософські погляди.



Арте́м Лук'янович Ве́дель (Ве́дельський)



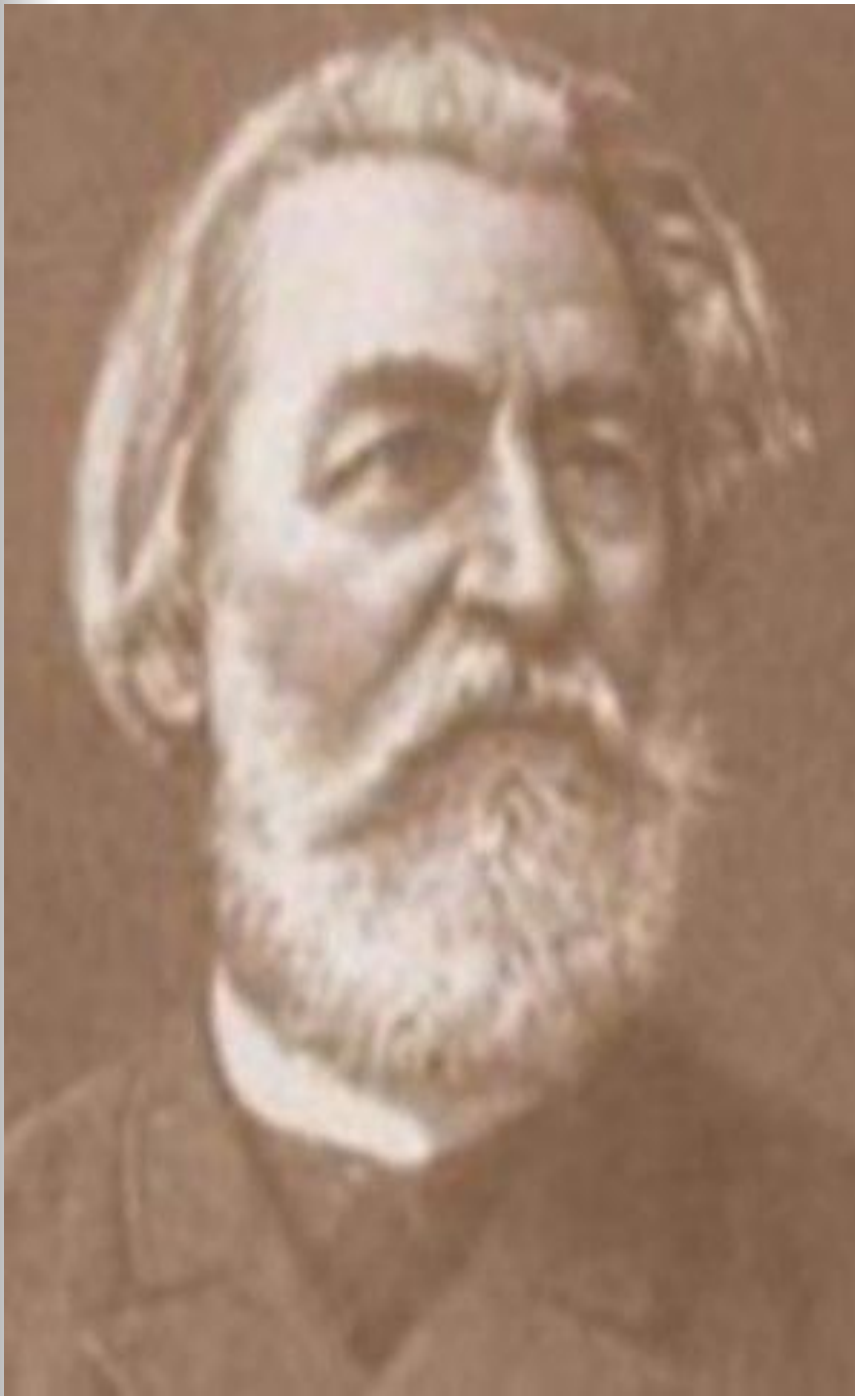
український композитор, диригент, співак, скрипаль. Твори Веделя тривалий час були заборонені та поширювалися в рукописах, їх знали й виконували, попри заборону. На сьогодні відомо близько 80 музичних творів. Серед них 31 хоровий концерт, 6 тріо, серед яких «Покаянія отверзи ми двери», 2 літургії Іоана Златоустого, Всеношна та один світський кант





- **Іван
Григорович-
Барський
(1713—1791)**

Архітектор, представник українського бароко, побудував надбрамну церкву Кирилівського монастиря, Покровську церкву в Києві.



**Тема 12. Українські землі у
складі Російської імперії
наприкінці XVIII – у першій
половині XIX ст.**



- **Іван
Котляревський
(1769-1838)**

Письменник, представник нової української літератури, автор поеми «Енеїда», п'єс «Наталка-Полтавка» та «Москаль-чарівник», член полтавської масонської ложі «Любов до істини».



Кармалюк УСТИМ



шляхетний розбійник, український національний герой[1], керівник повстанського руху на Поділлі у 1813–1835 роках проти національного і соціального гніту українських кріпаків панами. Кармелюк залишив по собі славу справжнього народного месника, що безстрашно боронив знедолених та скривджених. Через його геройську славу Кармелюка часто порівнюють з іншими відомими розбійниками та називають «українським Робін Гудом» та «останнім гайдамакою»





- **Тарас Шевченко
(1814—1861)**

Видатний український поет і прозаїк, художник, автор поетичної збірки «Кобзар» та поеми «Гайдамаки», серії картин «Мальовнича Україна», діяч визвольного руху, можливий учасник Кирило-Мефодіївського товариства.





- **Микола
Костомаров
(1817–1885)**

Громадсько-політичний діяч, історик, письменник, публіцист, етнограф, один із засновників Кирило-Мефодіївського товариства, автор програмного документа «Книга буття українського народу», учасник громадівського руху.





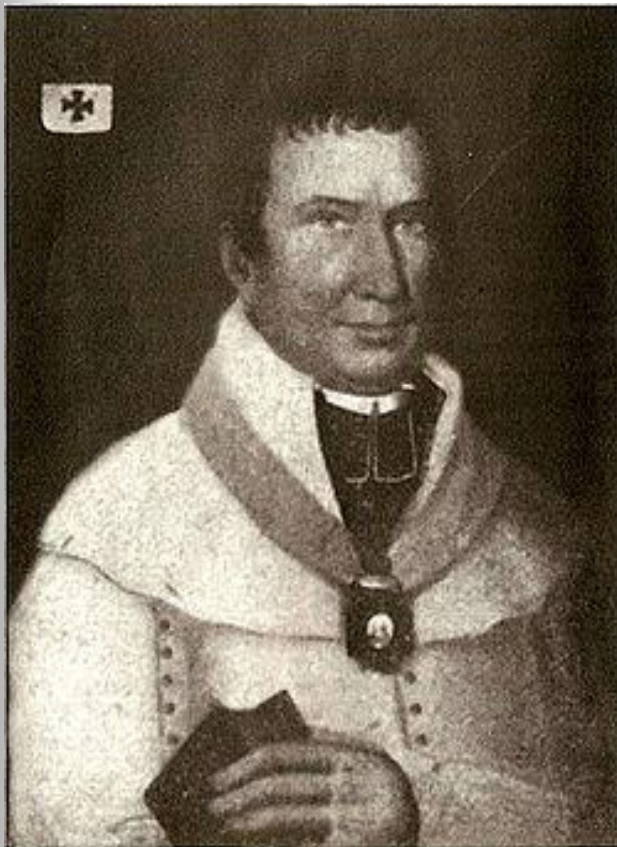
- **Пантелеймон Куліш
(1819–1897)**

Український громадсько-політичний діяч, письменник, історик, етнограф, один із співзасновників Кирило-Мефодіївського товариства, учасник громадівського руху, автор першого українського історичного роману «Чорна рада».



**Тема 13. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У
СКЛАДІ АВСТРОУГОРСЬКОЇ
ІМПЕРІЇ наприкінці XVII – у
першій половині XIX ст.**

Могильницький Іван



Український освітній і церковний діяч, вчений-філолог, крилошанин, кустош Перемишльської капітули УГКЦ з 1817 р., опікун шкіл Перемишльської єпархії, один з провісників національного відродження в Галичині



- **Маркіян Шашкевич
(1811 — 1843)**

Український громадський та культурно-освітній діяч, греко-католицький священник, організатор громадсько-культурного об'єднання «Руська трійця», ініціатор і співавтор альманаху «Русалка Дністровая», перекладач українською мовою «Слова о полку Ігоревім».





- **Іван Вагілевич
(1839–1866)**

Український громадський діяч, поет, фольклорист, один із засновників громадсько-культурного об'єднання «Руська трійця», співавтор альманаху «Русалка Дністрова», перекладач українською мовою «Слова о полку Ігоревім».





- **Яків
Головацький
(1814–1888)**

Український поет, історик літератури, етнограф, викладач і ректор Львівського університету, один із засновників громадсько-культурного об'єднання «Руська трійця», співавтор альманаху «Русалка Дністрова».



Духнович Олександр Васильович



греко-католицький священник, україноруський письменник, педагог, поет, культурний діяч. Писав язичієм; низка творів (переважно поезії та п'єси) написана народною мовою (закарпатські говори української мови).



Лук'ян Кобилиця (1812–1851)



Український громадсько-політичний діяч, керівник селянського повстанського руху на Буковині, депутат австрійського парламенту під час революції 1848—1849 рр.





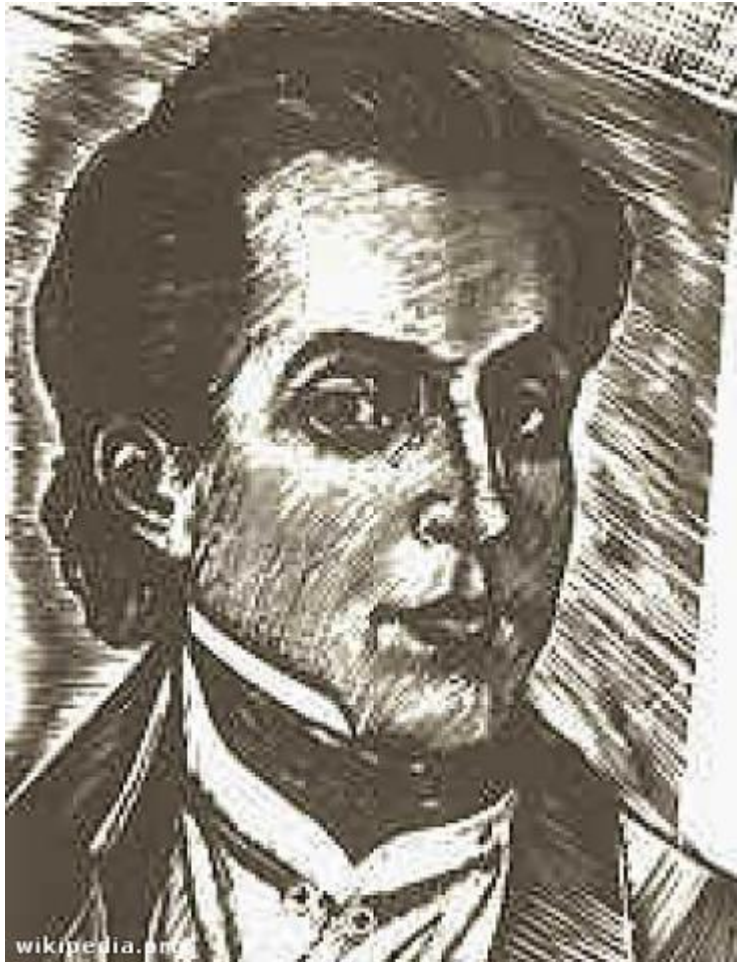
**Тема 14. Культура України
кінця XVIII – першої
половини XIX ст.**



- **Василь Каразін
(1773-1842)**

Освітній і громадський діяч,
вчений, автор наукових
праць з агрономії,
метеорології, кліматології,
винахідник парового
опалення й технології
видобування селітри,
ініціатор відкриття
Харківського університету.





• Петро Гулак- Артемовський (1790–1865)

Культурно-освітній діяч,
поет, байкар, автор байки
«Пан і собака», викладач
історії та географії, ректор
Харківського університету
в 1841—1849 рр.





- **Григорій Квітка-Основ'яненко (1778—1843)**

Перший видатний прозаїк нової української літератури, один із засновників Харківського професійного театру, автор комедій «Сватання на Гончарівці» та «Шельменко-денщик», повістей «Маруся», «Конотопська відьма».





- **Михайло
Максимович
(1804–1873)**

Учений-природознавець,
історик, фольклорист і
літературознавець, перший
ректор Київського університету,
член-кореспондент
Петербурзької Академії наук,
автор наукових праць «Про
системи рослинного царства»,
«Основи ботаніки», «Роздуми
про природу», видавець
фольклорних збірників
«Малоросійські пісні» та ін.






- **Михайло
Остроградський
(1801–1861)**

Математик і педагог,
академік Петербурзької,
Паризької, Римської та
Туринської академій наук,
автор наукових праць з
математичного аналізу,
математичної фізики,
аналітичної механіки,
теорії імовірності.





**Тема 15. Наддніпрянська
Україна в другій половині
XIX ст.**



Володимир Антонович (1834–1908)

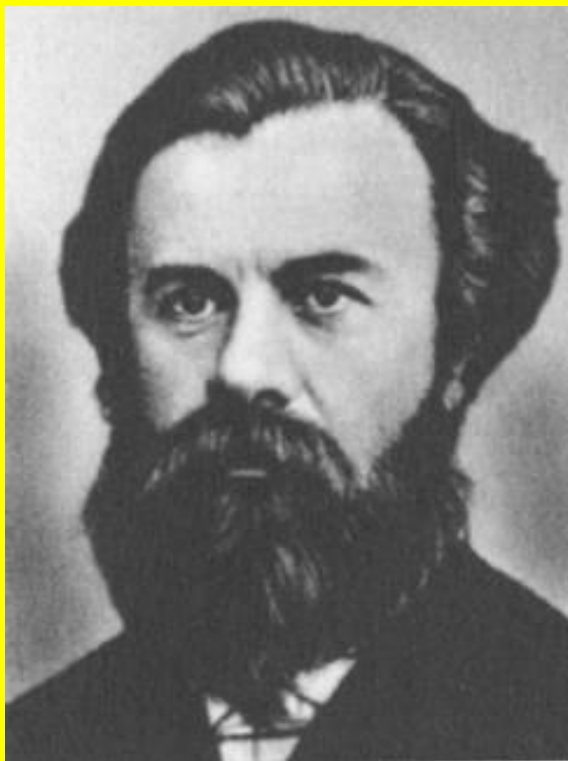
Український історик,
археолог, етнограф, один із
засновників Київської
громади, голова Історичного
товариства Нестора
Літописця, професор історії
Київського університету,
представник угруповання так
званих хлопоманів.



Кониський Олександр



український перекладач, письменник,
видавець, лексикограф, педагог, громадський
діяч ліберального напрямку. Літературні псевдоніми О. Верниволя, Ф. Горовенко, В. Буркун, Перебендя, О. Хуторянин та інші. (всього близько 150). Професійний адвокат, педагог, журналіст. Автор слів пісні «Молитва за Україну», перекладу «Щоденника» Т. Г. Шевченка.



- **Михайло Драгоманов (1841–1895)**

Український громадсько-політичний діяч, історик, письменник, публіцист, один із засновників громади в Києві, діяч Південно-Західного відділу Російського географічного товариства.





- **Павло Чубинський
(1839–1884)**

Етнограф, поет, громадський діяч, учасник Київської громади, член редколегії газети «Київський телеграф», один із ініціаторів створення Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, автор вірша «Ще не вмерла Україна...».





- **Борис Грінченко
(1863–1910)**

Український громадсько-політичний діяч, письменник, учений, один із засновників «Братства тарасівців», лідер Української радикальної партії, голова київської «Просвіти».



Ісмаїл Гаспринський



великий кримськотатарський та тюркський просвітник, письменник, педагог, культурний та громадсько-політичний діяч.

Засновник пантюркізму.
Був відомий як пропагандист сучасних ідей серед кримських татар та загалом тюркомусульманського світу, модернізатор їхньої традиційної ісламської культури

**Тема 16. Західноукраїнські
землі у складі Австрійської
(Австро-Угорської) імперії
в другій половині XIX ст.**

Юліан Романчук



довголітній політичний провідник галицьких українців, визначний громадський та культурно-освітній діяч (педагог, письменник, журналіст, видавець). Батько та дід художників Тита й Антон Романчуків.

Ю. БАЧИНСЬКИЙ



Бачинський — автор політологічної праці «Україна irredenta» — «Україна уярмлена» (1896), український політичний і громадський діяч, публіцист, член Української радикальної партії, а з 1899 року — Української соціал-демократичної партії, дипломат.





- **Іван Франко
(1856–1916)**

Український поет, учений, громадський діяч, член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, один із засновників Української радикальної партії, автор віршів «Каменярь», «Вічний революціонер», повісті «Захар Беркут», драми «Украдене щастя».



Барвінський Олександр




український громадсько-політичний діяч Галичини, історик, педагог. посол до австрійського парламенту (Райхсрату). Заснував Християнсько-суспільну партію. У 1918 році був державним секретарем освіти й віровизнання в першому Державному секретаріаті (уряді) ЗУНР.

Федькович Осип-Юрій



український письменник
-романтик, передвісник
українського
національного
відродження Буковини.
був редактором
газети «Буковина»
Запрошений до Львова,
у 1872—1873 працював
редактором у
видавництві «Просвіти»
і театрі «Руська
Бесіда».



**Тема 17. Культура України
в другій половині ХІХ – на
початку ХХ ст.**

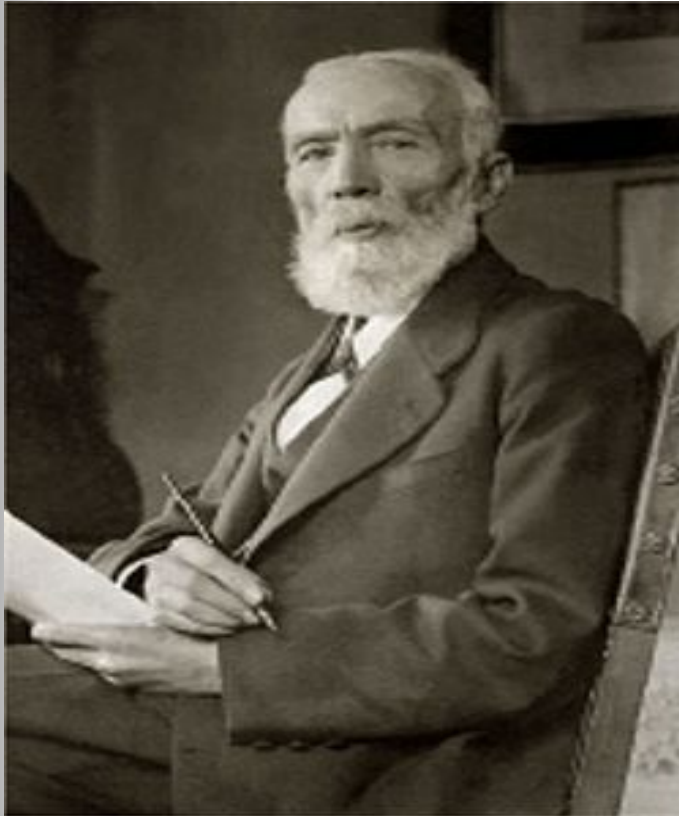


- **Ілля Мечников
(1845—1916)**

Біолог, мікробіолог, імунолог, почесний член Петербурзької академії наук, лауреат Нобелівської премії, один із засновників першої в Росії бактеріологічної станції в Одесі, займався проблемами боротьби з інфекційними захворюваннями.



Пулюй Іван



український фізик та електротехнік, винахідник, організатор науки, публіцист, перекладач Біблії українською мовою, громадський діяч. Професор і ректор Німецької вищої технічної школи в Празі, державний радник з електротехніки Чехії і Моравії. Дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, почесний член Віденського електротехнічного товариства.



- **Агатангел
Кримський
(1871—1942)**

Письменник, сходознавець, дослідник історії та літератури Ірану, Туреччини тощо, історик української мови та літератури, автор праць «Українська граматика», «Нариси з історії української мови», професор Київського університету, один із засновників УАН.





- **Дмитро
Яворницький
(1855—1940)**

Український історик,
археолог, етнограф,
дослідник історії
українського козацтва,
автор тритомної праці
«Історія запорізьких
козаків», укладач зібрання
історичних джерел «До
історії Степової України».





- **Леся Українка**
(Леся Косач-Квітка)
(1871—1913)

українська поетеса, прозаїк, драматург, автор поетичних збірок «На крилах пісень», «Думи і мрії», «Відгуки», драматичних поем «Осіння казка», «Кам'яний господар», «Лісова пісня» та ін.





- **Марко
Кропивницький
(1840—1910)**

Драматург, актор, режисер,
автор п'єс «Доки сонце зійде,
роса очі виїсть», «Глитай, або
ж Павук», «Дай серцю волю,
заведе в неволю».





- **Микола
Садовський
(Тобілевич)
(1856—1933)**

Український актор, режисер,
один із засновників
українського професійного
театру, виконавець
драматичних ролей у п'єсах
І. Карпенка-Карого
«Безталанна», М. Гоголя
«Ревізор», М. Старицького
«Тарас Бульба».





- **Марія
Заньковецька
(1854–1934)**

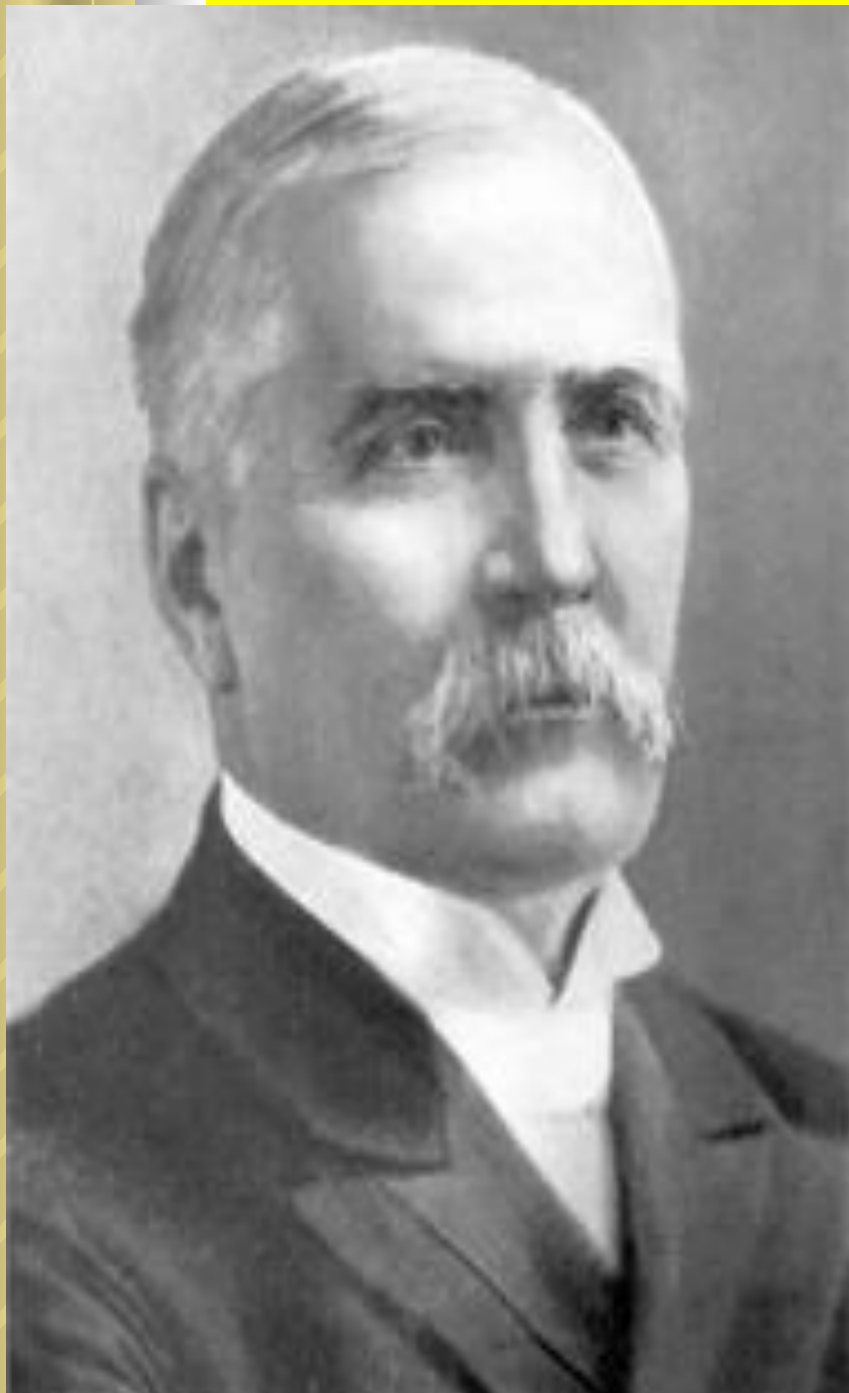
Українська актриса, її сценічний дебют відбувся в Єлизаветграді (нині Кіровоград), де вона виконувала роль Наталки Полтавки у першому українському професійному театрі під керівництвом М. Кропивницького; працювала в найпопулярніших українських трупях М. Старицького, М. Садовського, М. Саксаганського, І. Карпенка-Карого.



Вербицький Михайло

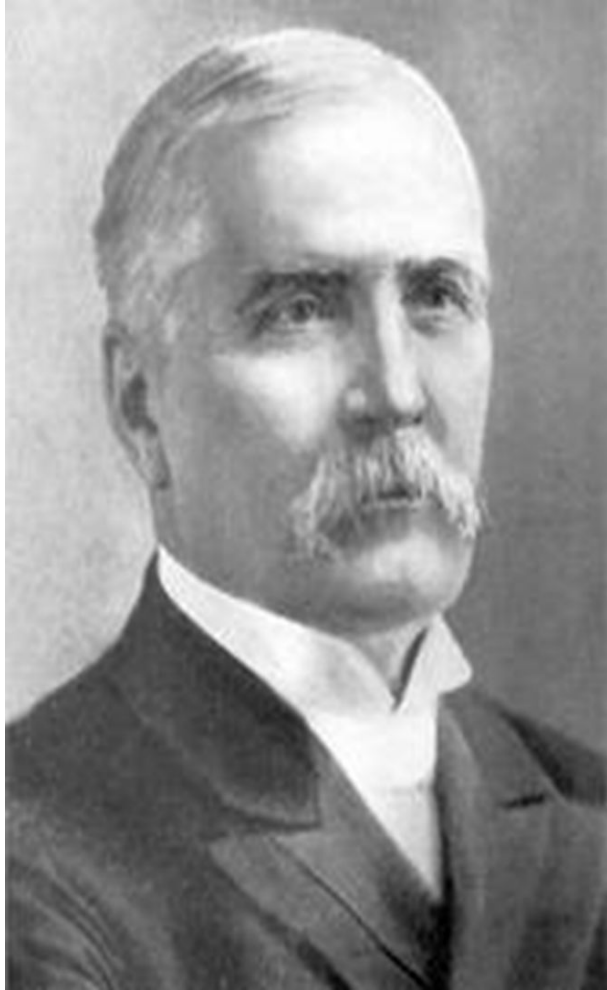


український композитор,
хоровий диригент, свяще
ник УГКЦ, громадський
діяч, автор музики
державного гімну
України «Ще не вмерла
Україна»



- **Микола Лисенко
(1842—1912)**

Український композитор, диригент, піаніст, автор опер «Наталка Полтавка», «Тарас Бульба», «Різдвяна ніч», творів на тексти Т. Шевченка «Музика к Кобзарю», «Гайдамаки», організатор щорічних шевченківських концертів.





Соломія Крушельницька (1872—1952)

Співачка, солістка Львівського оперного театру, виступала на оперних сценах театрів у Петербурзі, Кракові, Варшаві, Парижі, Мілані, виконала близько 60 партій в операх «Запорожець за Дунаєм», «Пікова дама», «Мадам Батерфляй» та ін., виступала с концертами, присвяченими пам'яті Т. Шевченка .



Ханенко Богдан Іванович



колекціонер української старовини і творів мистецтва, археолог, меценат, промисловець. Член Київського товариства старожитностей і мистецтв. бірку археологічних знахідок й мистецьких творів передав до Музею мистецтв у Києві, на основі якого згодом засновано Музей мистецтв ВУАН, який потім довгий час називався як «Київський музей західного і східного мистецтва», тепер — Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (знаходиться на вул.

Терещенківській). Ханенко провадив на власні кошти археологічні розкопки переважно на території Київщини. Видав збірник «Старожитності Подніпров'я». Зібрав велику колекцію творів мистецтва і бібліотеку. Його дружина однією з перших почала збирати давньоруські ікони. Зіграв головну роль у заснуванні Київського художньо-промислового й наукового музею (офіційно відкритий в 1904 р.), основу експозиції якого склала археологічна колекція Ханенків (3145 предметів).

За дарчою дружини, Варвари Ханенко, колекція була передана УАН (Державний музей західного і східного мистецтва).



Симиренко Василь



український промисловець, інженер-конструктор та технолог у галузі цукроваріння, визначний меценат української культури, видавець, син Федора Симиренка, серед українського громадянства відомий як «Великий Хорс». Член Київського товариства старожитностей і мистецтв.

**Тема 18. Українські землі у складі
Російської імперії
на початку ХХ ст.
1900-1914 рр.**



- **Євген Чикаленко
(1861—1929)**

Громадсько-політичний і культурний діяч, меценат, активний член «Старої громади», один із засновників УДП і Товариства українських поступовців, член Української Центральної Ради, фінансував видання українських газет «Громадська думка», «Рада».



М. МІХНОВСЬКИЙ




- український політичний і громадський діяч, адвокат, публіцист, перший ідеолог українського націоналізму та організатор війська. Ідеолог і провідник Братства тарасівців, засновник УНП (1902), один із лідерів УДХП, член Братства самостійників.
- Автор брошури «Самостійна Україна» (1900), підготував проєкт Конституції (1905)



Липинський В'ячеслав



український політичний діяч, історик, історіософ, соціолог, публіцист, теоретик українського консерватизму. Один із організаторів Української демократично-хліборобської партії та «Українського союзу хліборобів-державників». За гетьманату — посол України в Австрії. Частково публікувався під псевдонімами В. Правобережець, Nobilis Ruthenus, Василь Безрідний



**Тема 19. Західноукраїнські
землі на початку ХХ ст.
1900-1914 рр.**



• **Андрей Шептицький (1865 1944)**

Церковний, культурний та громадський діяч, митрополит Української греко-католицької церкви, член Української Національної Ради ЗУНР, прихильник створення незалежної соборної Української держави.



- **Іван Боберський
(1873—1947)**

Громадський діяч,
педагог, один із
засновників молодіжних
спортивно-пожежних
патріотичних товариств
«Сокіл», «Січ», «Пласт»,
член Бойової управи УСС,
член Головної української
ради, автор підручників із
фізичного виховання.



- **Кирило
Трильовський
(1864 — 1941)**

Громадсько-політичний діяч,
адвокат, організатор
молодіжних спортивно-
пожежних патріотичних
товариств «Сокіл», «Січ»,
«Пласт», голова Бойової
управи УСС, член Головної
української ради, автор
історичних нарисів.

Тема 20. Україна в Першій світовій війні

К. ЛЕВИЦЬКИЙ



один із найвизначніших політичних діячів Галичини кінця XIX століття — першої половини XX століття. Співзасновник УНДП. З листопада 1918 р.- голова Державного секретаріату ЗУНР, потім — голова комісії з виборчої реформи при уряді. У липні 1941 засновник, голова Національної Ради у Львові.

Д. ДОНЦОВ



- український літературний критик, публіцист, філософ, політичний діяч, один із перших керівників Союзу Визволення України (СВУ), заснованого 4 серпня 1914 року, головний ідеолог українського інтегрального націоналізму.

Жук Андрій



український громадсько-політичний діяч, дипломат і публіцист, один з лідерів Української соціал-демократичної робітничої партії, член ЦК УСДРП, один із засновників і чільних членів Союзу Визволення України, Головної Української Ради (1914—1915), Загальної Української Ради (1915—1916, від Наддніпрянської України), Боевої управи УСС (1915—1920)

Галущинський Михайло



український педагог, військовик, публіцист, культурно-освітній і громадсько-політичний діяч. Командант Легіону УСС, віце-маршал сенату Польської Республіки. Член Наукового товариства імені Шевченка.

Вільгельм Франц фон Габсбург- Лотаринзький (*Василь Вишиваний*)



український військовий діяч, політик, дипломат, поет, австрійський архікнязь (ерцгерцог) династії Габсбургів, полковник Легіону Українських Січових Стрільців.

Вільгельма Габсбурга знали в Україні як Василя Вишиваного, під ім'ям, яке йому дали українські вояки під час Першої Світової Війни. Його вважали одним з неофіційних претендентів на український трон у разі утворення монархічного ладу. Василь прославився своїми військовими та дипломатичними здібностями, поезією і любов'ю до України.

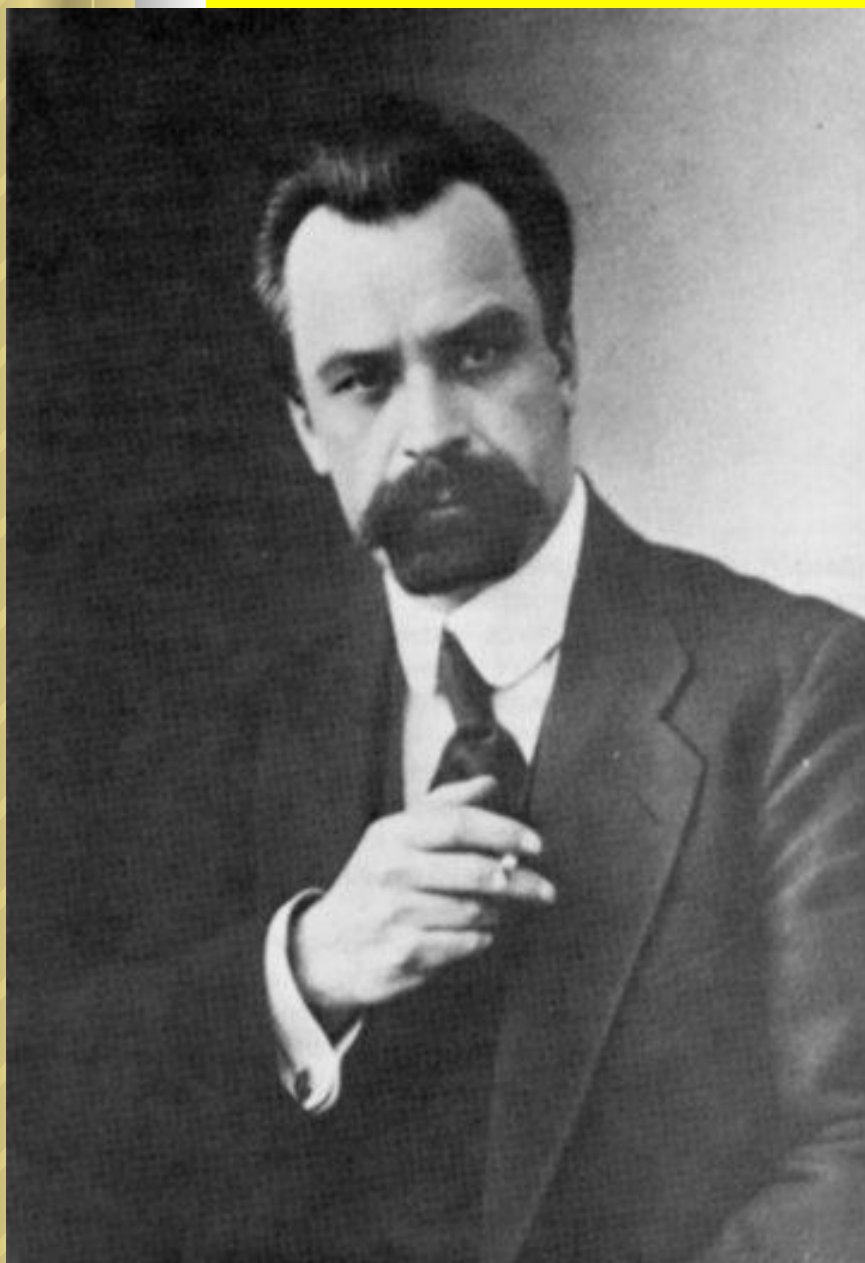


Тема 21. початок Української революції



- **Михайло
Грушевський
(1866–1934)**

політичний і державний діяч, історик, голова Наукового товариства ім. Т. Шевченка, завідуючий кафедрою історії України Львівського університету, автор 10-томної «Історії України-Русі», один із співзасновників Української демократичної партії, голова Української Центральної Ради.



- **Володимир
Винниченко
(1880-1951)**

Громадсько-політичний діяч,
письменник, автор мемуарно-
публіцистичного твору
«Відродження нації», один із
засновників УСДРП, голова
Генерального секретаріату
Української Центральної Ради,
згодом Директорії УНР.



- **Сергій Єфремов
(1876—1939)**

Громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, історик літератури, член Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, один із засновників УРП і Товариства українських поступовців, член Української Центральної Ради, секретар міжнародних справ Генерального Секретаріату УЦР, віце-президент ВУАН (1922—1928 рр.), засуджений як один із керівників СВУ.

Болбочан Петро




український військовий діяч, полк допоміг у формуванні 1-го Українського полку імені Богдана Хмельницького овник Армії УНРУ січні 1918 року, напередодні більшовицької окупації столиці, Петро Болбочан і частина старшин з великими труднощами дісталися Києва. Хоча офіційного дозволу не отримав, формує військовий підрозділ — Республіканський курінь. Очолив Кримську операцію

Челебіджіхан Номан



кримськотатарський політичний і державний діяч. Один з організаторів першого Курултаю, перший голова уряду проголошеної в 1917 році Кримської народної республіки, перший муфтії мусульман Криму, Литви, Польщі і Білорусі. Відомий також як *Челебі Челебієв*, саме так його ім'я було записано в офіційних російських документах. Слова його вірша крим. «*Ant etkenmen!*» («*Я присягнувся!*») стали національним гімном кримських татар.



**Тема 22. РОЗГОРТАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
БОРОТЬБА ЗА
ВІДНОВЛЕННЯ
ДЕРЖАВНОСТІ**



- **Павло Скоропадський
(1873–1945)**

Український державний і політичний діяч, генерал-майор, флігель-ад'ютант російського імператора Миколи II, учасник Першої світової війни, командуючий Першим українським корпусом, почесний військовий отаман Вільного козацтва, гетьман Української Держави (1918 р.)

Д. ВІТОВСЬКИЙ



український політик і
військовик, полковник Легіону
Українських Січових Стрільців,
полковник, начальний
командант УГА, Державний
секретар військових
справ ЗУНР.



- **Євген Петрушевич
(1863–1940)**

Український громадсько-політичний діяч, депутат австрійського парламенту та Галицького сейму, член Головної української (згодом Загальної української) ради, президент ЗУНР, після проголошення злуки УНР і ЗУНР — член Директорії, прихильник відновлення незалежності ЗУНР після підписання Варшавського договору 1920 р.



- **Симон Петлюра
(1879–1926)**

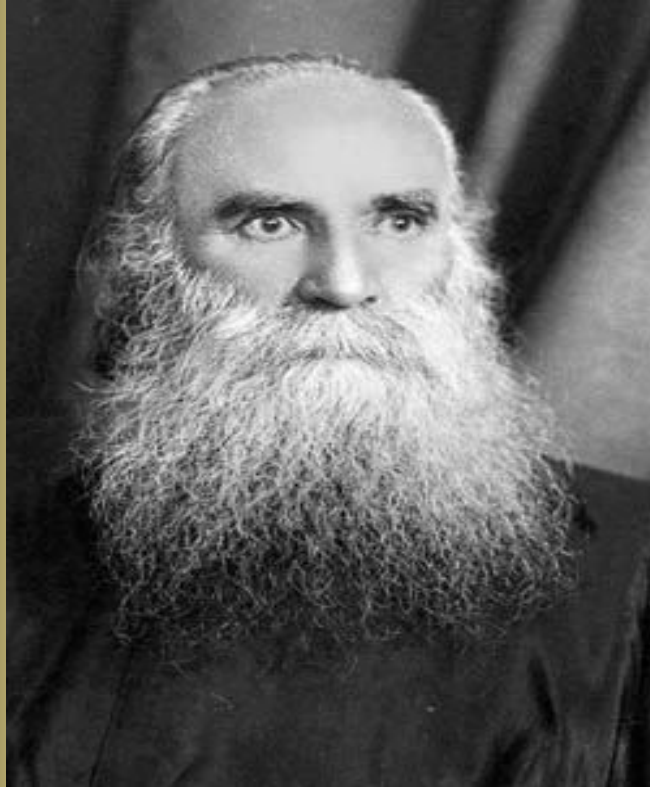
Громадсько-політичний і державний діяч, публіцист, член РУП і УСДРП, автор статті «Війна і українці», член Української Центральної Ради, секретар військових справ першого українського уряду — Генерального Секретаріату.



- **Нестор Махно
(1888–1934)**

Український повстанський отаман, один з лідерів анархістського руху. Влітку 1918 р. розпочав боротьбу проти влади П. Скоропадського, у середині грудня 1918 р. він уклав угоду з керівництвом Директорії УНР, яка виявилась недовготривалою. У січні 1919 р. розпочав боротьбу проти денікінців, військ Директорії і Антанти. Кілька разів ішов на зближення з більшовиками. З кінця листопада 1920 р. до серпня 1921 р. Махно вів боротьбу проти більшовицької влади.

Василь (Липківський)



Митрополіт український релігійний діяч, церковний реформатор, проповідник, педагог, публіцист, письменник і перекладач, борець за автокефалію українського православ'я, творець і перший митрополит Київський і всієї України відродженої 1921 року Української Автокефальної Православної Церкви. У 1919–1927 рр. — останній настоятель та доглядач Софії Київської. У віці 73 років розстріляний за вироком «трійки» НКВС.

Нарбут Георгій



український художник-графік, ілюстратор, автор перших українських державних знаків (банкнот і поштових марок). Один із засновників і ректор Української Академії Мистецтв.

Вернадський Володимир



науковець і філософ.
Природознавець,
засновник геохімії, біогеохімії та
радіогеології, вчення
про біосферу, космізм Один із
засновників Української
академії наук, дійсний член та її
перший голова-президент
(з 1918 року). Засновник
Національної бібліотеки
Української держави в Києві
(нині — Національна бібліотека
України імені В. І.
Вернадського). Збагатив науку
глибокими ідеями, що лягли в
основу нових провідних
напрямів
сучасної мінералогії, геології, гі
дрогології, визначив роль
організмів у геохімічних
процесах

**Тема 23. ВСТАНОВЛЕННЯ
КОМУНІСТИЧНОГО
ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В
УКРАЇНІ (НЕП)(1921-1928 рр.)**



- **Олександр Шумський (1890—1946)**

Радянський державний діяч, член КП(б)У, народний комісар освіти УСРР (1924—1927 рр.), прихильник політики українізації, звинувачений у «націоналістичному ухилі» (шумськізмі).



- **Микола Хвильовий
(Фітільов)
(1894—1933)**

Письменник, публіцист, один із засновників Спілки пролетарських письменників «Гарт», Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ), автор творів «Іван Іванович», «Ревізор», «Україна чи Малоросія», ініціатор літературної дискусії під гаслом «Геть від Москви» (1925—1928 рр.).

М. ВОЛОБУЄВ

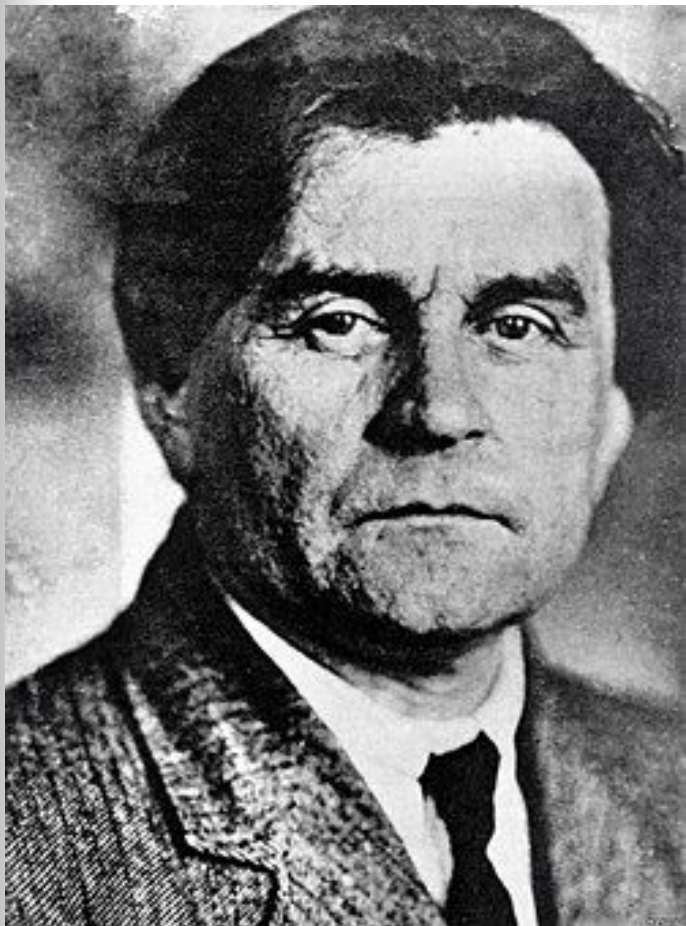


- український економіст 1930-тих років. Науковий працівник науково-дослідного інституту ВУАН у Харкові. Автор концепції економічної самодостатності УРСР.

Тема 24.

**УТВЕРДЖЕННЯ
БІЛЬШОВИЦЬКОГО
ТОТАЛІТАРНОГО
РЕЖИМУ В УКРАЇНІ
1929-1938 рр.**

Малевич Казимир

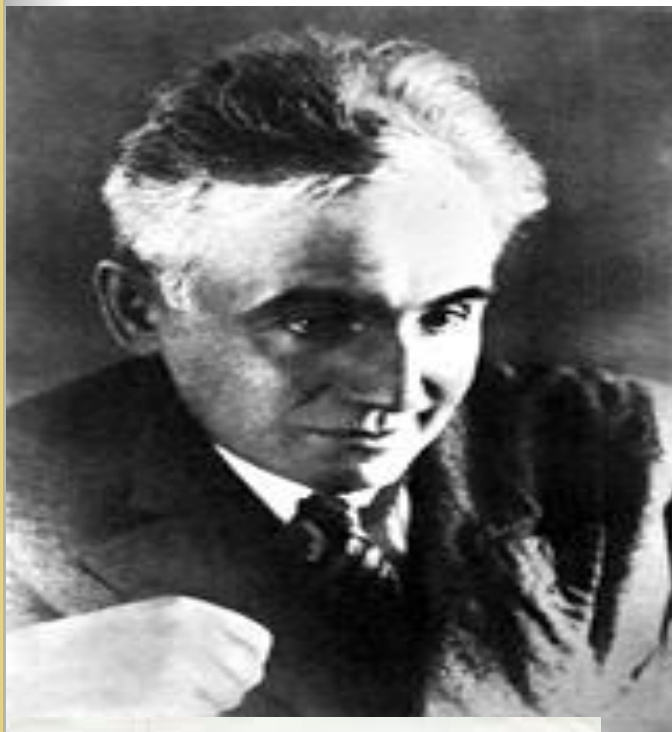


художник-авангардист,
визначний
діяч українського
авангарду,
засновник супрематизму,
один з
фундаторів кубофутуриз
му; педагог,
теоретик мистецтва.
Разом із Велимиром
Хлєбниковим був членом
«товариства голів земної
кулі».



- **Михайло Бойчук
(1882—1937)**

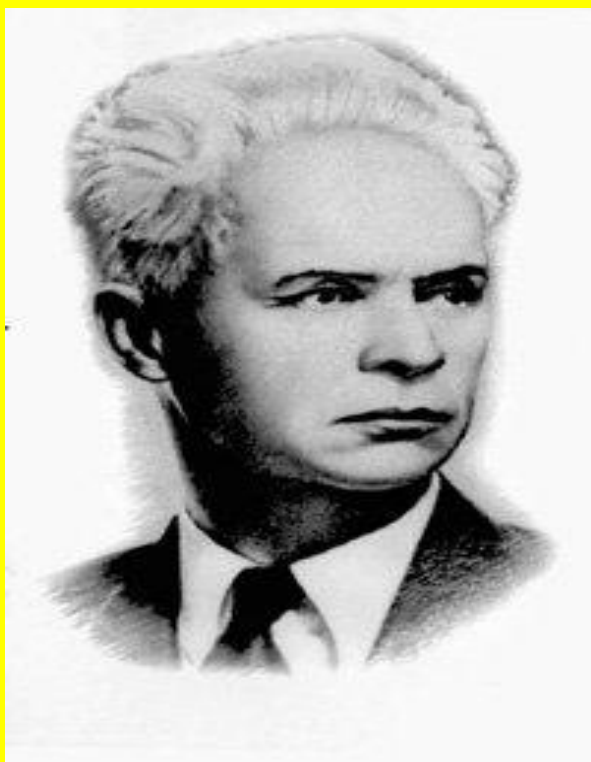
Живописець, засновник школи художників-монументалістів, поєднував риси візантійського живопису з традиціями українського малярства, автор декорацій для вистав «Молодого театру» Л.Курбаса.



- **Лесь Курбас
(1887—1937)**


Режисер-новатор,
театральний діяч, один із
засновників «Молодого
театру», театру «Березіль», на
сцені яких поставив вистави
«Чорна пантера і білий
ведмідь» В. Винниченка,
«Мина Мазайло» М. Куліша та
ін., «поєднував українське
театральне мистецтво з
європейською культурою.





- **Олександр Довженко
(1894–1956)**

Письменник, кінорежисер,
художник-ілюстратор, один із
засновників української
кінематографії, працював на
Одеській кіностудії, Київській
кінофабриці, створив фільми
«Арсенал», «Звенигора»,
«Земля», «Поема про море»,
автор книги «Зачарована Десна».



**Тема 25.
Західноукраїнські
землі (1921-1939)**



- **Євген
Коновалець
(1891–1938)**

Український військовий і політичний діяч, керівник Галицько-Буковинського куреня Українських січових стрільців, полковник Армії УНР, голова УВО, голова Проводу Організації Українських Націоналістів.

Залозецький-Сас Володимир-Сергій



український мистецтвознавець,
політичний діяч.

Професор Львівської
Богословської
Академії та Віденського
університету. Прихильник і
послідовник В'ячеслава
Липинського. Член Українського
союзу хліборобів-
державників (УСХД). Був одним із
ініціаторів створення
консервативно-монархічної
організації в Західній Україні, а
також «Братства українських
класократів-монархістів,
гетьманців» (1930), яке
утворилося внаслідок
саморозпуску УСХД.
Наукові дослідження присвячені
впливам візантійського
мистецтва, готики, ренесансу, бар
око на українську архітектуру.

Мудрий Василь



український громадський і політичний діяч, журналіст. Віце-маршал Сейму Польщі брав участь в організації Львівського таємного українського університету член Головної управи товариства «Просвіта» один із засновників Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) перший заступник його голови, з 1935 р. — голова. був заступником голови Виконавчого органу Української Національної Ради проводив політику т. зв. «нормалізації» українсько-польських відносин



- **Августин Волошин
(1874-1945)**

Громадський, державний і культурний діяч, педагог, науковець, професор математики і фізики, автор понад 40 книг, здебільшого підручників і праць з педагогіки та психології, депутат Чехо-Словацького парламенту, президент Карпатської України.



**Тема 26. Україна під час
Другої світової війни
(1939-1945 рр.)**



Іва́н Багря́ний

український поет, прозаїк, публіцист, політичний діяч

Радянсько-німецька війна застала письменника в Охтирці. Він одразу пішов в українське підпілля, передислокувався до Галичини. Іван Багряний працював у референтурі пропаганди, писав пісні на патріотичні теми, статті різноманітного характеру, малював карикатури й плакати агітаційного призначення. Одночасно він брав участь у створенні Української Головної Визвольної Ради (УГВР), у розробці її програмових документів 1944 року він написав один із своїх найталановитіших творів — роман «Звіролови» (згодом відомий як «Тигролови»). У січні 1944 написав, перебуваючи у Тернополі, поему «Гуляй-Поле»

Тарас Бульба-Боровець



**діяч українського
повстанського руху
часів Другої світової
війни, засновник УПА
«Поліська Січ», від 16
листопада 1941 року —
генерал-хорунжий**

С. БАНДЕРА



- український політичний діяч, ідеолог і теоретик українського націоналістичного руху XX століття^[1], після розколу Організації українських націоналістів голова Проводу ОУН-Б



- **Андрій Мельник
(1890–1964)**

Український військовий і політичний діяч, полковник Армії УНР, співзасновник УВО, один із лідерів Організації українських націоналістів, голова ОУН-М, після смерті Є. Коновальця - голова Проводу ОУН, прихильник відновлення української державності.

Стецько Ярослав Семенович



український політичний та військовий діяч, активний діяч ОУН. З 1941 р. — перший заступник провідника ОУН-Б С. Бандери. У 1942–1944 рр. перебував у німецькому концтаборі Заксенгаузен. Після звільнення керував антибільшовицьким блоком народів, був головою Проводу ОУН-Б.

Р. ШУХЕВИЧ



український політичний і державний діяч, військовик. Член галицького крайового проводу Організації українських націоналістів. Командир з боку українців українського військового підрозділу «Нахтігаль» в складі іноземних легіонів Вермахту (1941–1942). Генерал-хорунжий, головнокомандувач Української повстанської армії, голова Секретаріату Української головної визвольної ради (1943–1950). Романові Шухевичу посмертно присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена Держави^{[2][3]}. Посмертно іменований пластовою старшиною найвищим почесним ступенем гетьманського

Осьмак Кирило Іванович



діяч Української Центральної Ради, діяч ОУН, Президент Української Головної Визвольної Ради. У жовтні 1941 року в Києві було створено Українську національну раду, Кирило очолив у ній відділ земельних справ і створив Бюро кооперативного товариства «Сільський господар». Допомагав продовольством українським підпільникам і членам похідних груп ОУН. Підтримував зв'язок з антифашистським українським підпіллям упродовж усієї окупації Києва. Десятого червня 1944 року відбулося засідання Ініціативного комітету УГВР, де затверджено назву організації — Українська головна визвольна рада. Основоположними документами стали «Універсал», «Платформа», «Устрій», опрацьовані Кирилом Осьмаком та іншими членами Ініціативного комітету («Універсал» іще називався «Зверненням до українського народу»). 11—15 липня 1944 року відбувся Великий збір УГВР, обрали президію та Генеральний секретаріат — підпільний парламент та підпільний уряд воюючої України. Головою президії та президентом УГВР обрали Кирила Осьмака (псевдонім — Марко Горянський).

Кожедуб Іван Микитович



**радянський льотчик-ас
німецько-радянської війни,
найрезультативніший
льотчик-винищувач в авіації
союзників за весь час
Другої світової війни. Тричі
Герой Радянського Союзу
(1944, 1945). Маршал авіації
(1985).**

Берест Олексій Прокопович



український радянський військовик, Герой України, лейтенант Червоної Армії, що встановив, разом з Михайлом Єгоровим та Мелітоном Кантарією, Прапор Перемоги на даху німецького Рейхстагу о 21.50 30 квітня 1945.

Амет-Хан Султан



національний герой кримськотатарського народу. Радянський льотчик-ас, учасник Другої світової війни. 30 червня 1945 року за успішне проведення 603 бойових вильотів, збиті особисто 30 літаків противника різних типів і 19 літаків ворога, збитих в групових боях, удостоєний звання двічі Героя Радянського Союзу. З 1947 до 1971 року — льотчик-випробувач. Заслужений льотчик-випробувач СРСР, єдиний радянський льотчик, який випробував понад 50 типів літальних апаратів: ним випробувано в повітрі 107 одиниць техніки.

Порик Василь Васильович



партизанські псевдоніми «Базиль», «лейтенант Громовий», «руський з Дрокура») — активний учасник Руху Опору у Франції в роки Другої світової війни, командир партизанського загону, що боровся проти німецьких окупантів у Північній Франції, член Центрального комітету радянських військовополонених у Франції, лейтенант Червоної Армії, Герой Радянського Союзу (1964, посмертно).

Дерев'янко Кузьма Миколайович




**український
радянський
військовий діяч,
Герой України,
генерал-лейтенант. 2
вересня 1945 року
приймав капітуляцію
Японії.**

Теліга Олена Іванівна



українська поетеса,
публіцистка, літературний
критик, діячка ОУН.



**Тема 27. Повоєнна
відбудова та розвиток
України в 1946 –
на початку 1950-х рр.**

Богомолець Олександр



український учений-патофізіолог.
Основоположник української
школи патологічної
фізіології, ендокринології і геронто
логії, організатор української
науки.

Засновник перших в Росії і Україні
науково-дослідних закладів
медичного профілю.

президент (з 1930) УАН (з 1936 —
АН УРСР) Автор численних праць
з ендокринології,
порушення обміну
речовин, імунітету та алергії, раку,
старіння організму тощо

Лебедєв Сергій



вчений, академік, творець першого в континентальній Європі комп'ютера. розробкою у Києві (у передмісті Феофанія) в напівзруйнованій церкві^[2] першої в СРСР і на європейському континенті обчислювальної машини МЕОМ «БЕСМ — 1»

Малишко Андрій



український поет,
перекладач, літературни
й критик.

Батько Валентини
Малишко.

Депутат Верховної Ради
УРСР 3—6-го скликань
автор «Пісня про
рушник» «Пісня про
Київ»

Рильський Максим Тадейович



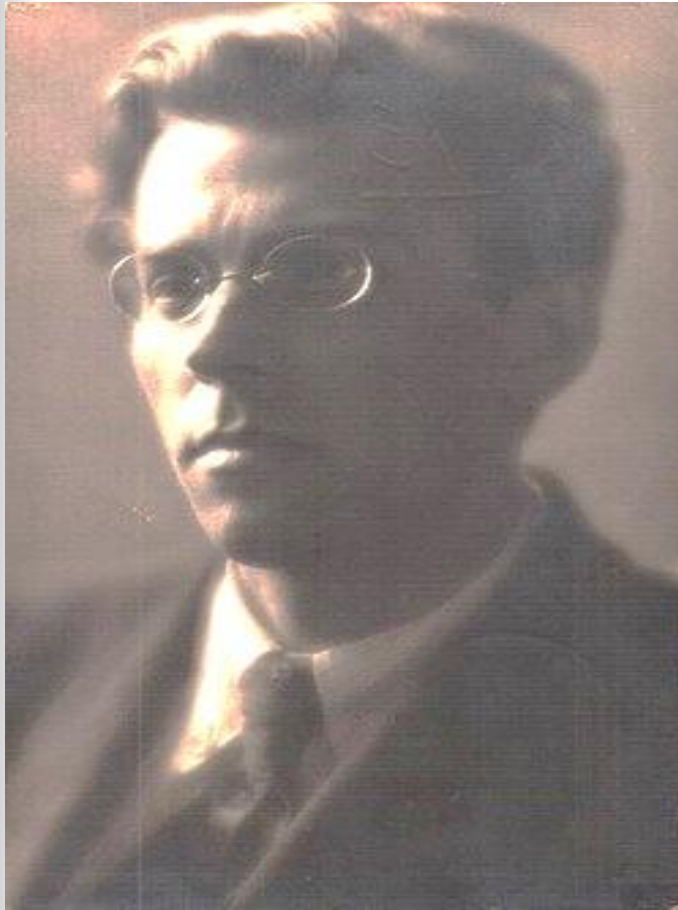
**український
радянський поет,
перекладач, публіцист,
громадський діяч,
мовознавець,
літературознавець.
Академік АН УРСР.**

Сосюра Володимир Миколайович



український письменник, поет-лірик, автор понад 40 збірок поезій, широких епічних віршованих полотен (поем), роману «Третя Рота», бунчужний 3-го Гайдамацького полку Армії УНР. Належав до низки літературних організацій того періоду — «Плуг», «Гарт», «ВАПЛІТЕ» та ін.

Тичина Павло



український поет, перекладач, публіцист, громадський та державний діяч доби УНР та УРСР.

Новатор поетичної форми.

Директор Інституту літератури АН

УРСР Голова Верховної Ради УРСР двох скликань

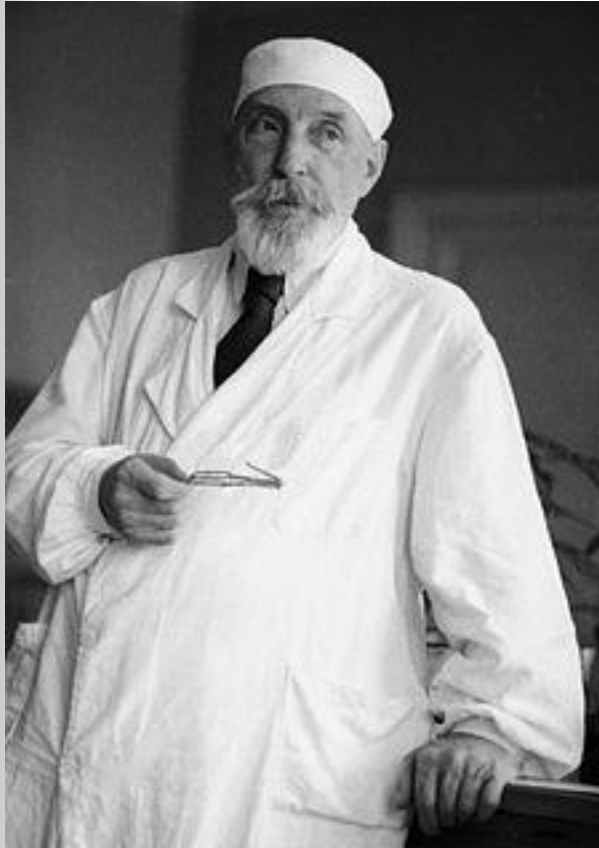
(1953–1959) Міністр освіти УРСР (1943–1948)

Лауреат Сталінської премії (1941).

Лауреат Шевченківської премії (1962).

Автор слів Гімну Української РСР.

Філатов Володимир



радянський науковець, офтал
ьмолог, хірург, винахідник, пое
т, художник, академік, дійсний
член Академії наук УРСР (з
1939 року) та Академії
медичних наук СРСР (з 1944
року), доктор
медицини, професор
Засновник та перший
директор, з 1936 року по 1956
рік, Інституту очних хвороб і
тканинної терапії НАМН
України. лауреат Сталінської
премії

Кук Василь




генерал-хорунжий,
головнокомандувач УПА
з 1950 (після загибелі Р.
Шухевича). 1954 узятий у
полон військами МГБ
СРСР та без вироку суду
провів у в'язницях 6
років. В останні роки
свого життя мешкав
у Києві.



- **Йосип Сліпий
(1892-1984)**

Український церковний діяч, ректор Львівської духовної семінарії, патріарх УГКЦ, звинувачений у «ворожій діяльності проти УРСР» і засуджений до 8 років ув'язнення (1945 р.), звільнений з ув'язнення й висланий за межі СРСР завдяки виступам відомих політичних діячів країн світу на його захист (1963р.).



**Тема 28. Україна в
умовах десталінізації
(1953-1964 рр.)**

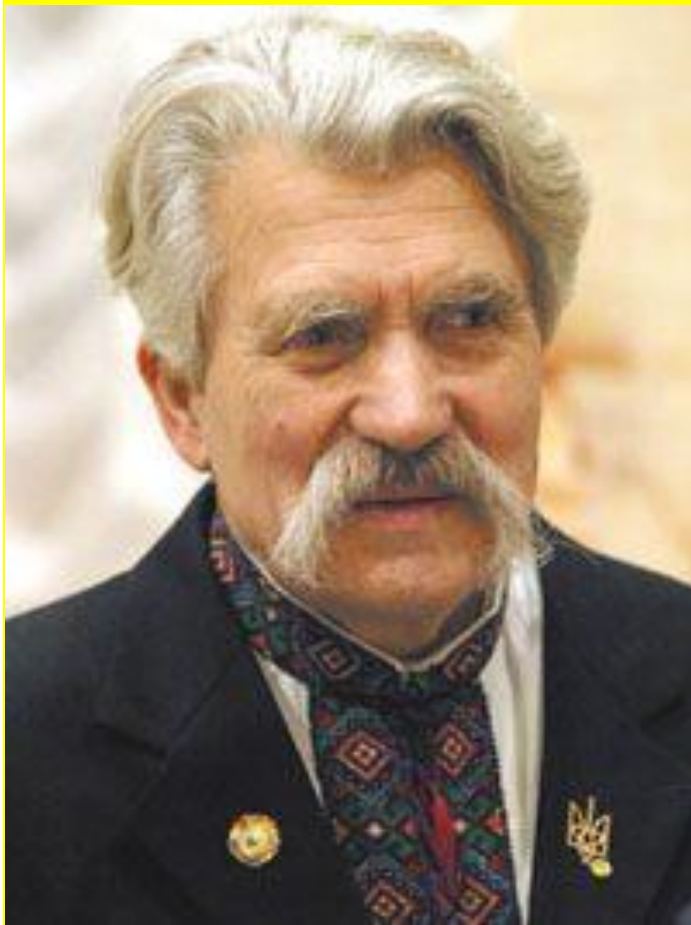
Білокур Катерина



українська
художниця, майстер наро
дного
декоративного живопису,
представниця «наївного
мистецтва».

Входить до переліку
найвідоміших жінок
давньої та сучасної
України

Л. ЛУКЯНЕНКО



український дисидент і політик часів СРСР; політик та громадський діяч, народний депутат України. Герой України. Письменник. Автор Акту про Незалежність України.

I. СВІТЛИЧНИЙ



літературознавець, мовознавець
, літературний
критик, поет, перекладач, діяч
українського руху опору
1960—1970-их років,
репресований. Лауреат
Державної премії України імені
Т. Г. Шевченка. Брат Світличної
Надії Олексіївни.



- **Василь Стус
(1938–1985)**

Український поет,
літературознавець, літературний
критик, представник
«шістдесятників», учасник акції
протесту у київському кінотеатрі
«Україна» 1965 р., правозахисник,
член Української Гельсінської
групи, неодноразово
заарештований і засуджений за
«антирадянську агітацію і
пропаганду», помер у таборі для
політв'язнів, автор поетичної
збірки «Дорога болю», лауреат
Державної премії
ім. Т. Шевченка (посмертно).

А. ГОРСЬКА



українська
художниця-
шістдесятниця і
відомий діяч
правозахисного
руху 60-х
років в Україні



- **Ліна Костенко**
(1930 р.н.)

Українська письменниця-шістдесятниця, поетеса. Перші книги Ліни Костенко «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961) були новим словом в українській поезії. На початку 1960-х рр. Ліна Костенко брала участь у літературних вечорах Клубу творчої молоді. 1965 р. Костенко підписала лист-протест проти арештів української інтелігенції.

Є. СВЕРСТЮК



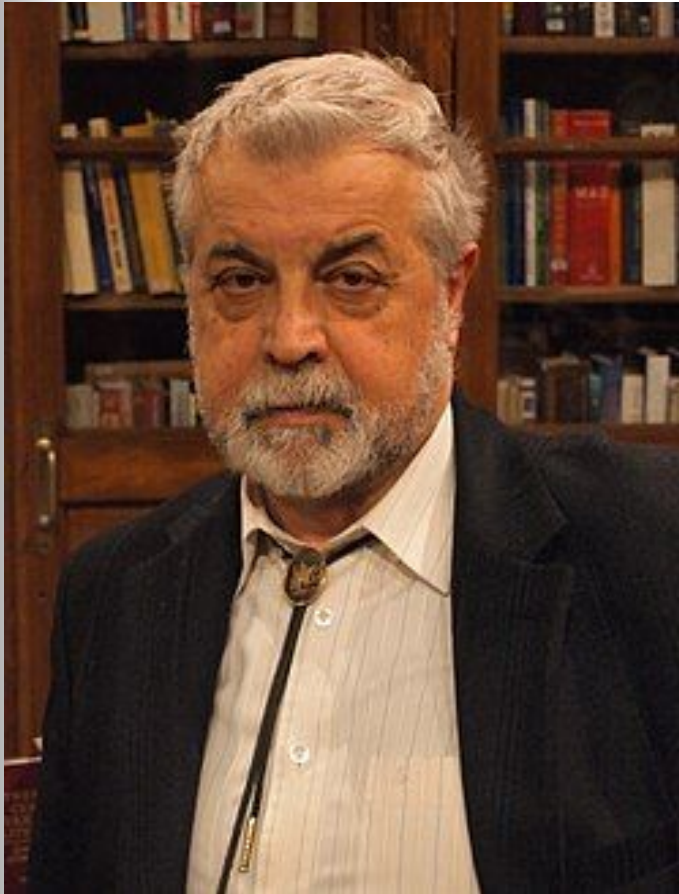
український письменник, мислитель, філософ, гоголезнавець, громадський діяч. Засновник та з 1989 незмінний редактор православної газети «Наша віра», президент Українського ПЕН-клубу. Доктор філософії. Автор одного з найважливіших текстів українського самвидаву — «З приводу процесу над Погружальським». Політв'язень радянського режиму



- **Василь Симоненко
(1935–1963)**

Український поет, прозаїк, журналіст, представник покоління «шістдесятників», «лицар українського відродження», автор збірок поезій «Тиша і грім», «Земне тяжіння», лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка (посмертно).

Лесь Танюк




український режисер театру і кіно, професор Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, заслужений діяч мистецтв України (1995), Народний артист України народний депутат України 1-го, 2-го, 3-го, 4-го, 5-го скликань, голова Національної спілки театральних діячів України голова Всеукраїнського товариства «Меморіал» ім. В. Стуса заступник голови НРУ член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО

Корольов Сергій



український радянський вчений у галузі ракетобудування та космонавтики, конструктор. Вважається основоположником практичної космонавтики. Академік АН СРСР (з 1958), очолив ракетну програму СРСР. Під його керівництвом було запуснено першу міжконтинентальну балістичну ракету, перший штучний супутник Землі, здійснено перший політ людини в космос та вихід людини в космос



**Тема 29. Україна в
період загострення
кризи радянської
системи (1965-1985 рр.)**

Дзюба Іван Михайлович



український літературознавець, літературний критик, громадський діяч, дисидент радянських часів, Герой України (2001), академік НАНУ, другий Міністр культури України (1992–1994), голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка (1999–2001), керівник відділу загальних енциклопедичних досліджень Інституту енциклопедичних досліджень НАН України



- **Валерій Марченко
(1947–1984)**

Літературознавець,
перекладач, правозахисник,
автор листів-протестів проти
тоталітарного режиму,
противник русифікації,
неодноразово заарештований і
засуджений за «антирадянську
агітацію і пропаганду», автор
книги «Я не маю ні дому, ні
вулиці».

Григоренко Петро



радянський генерал-майор, українець, правозахисник. Виступав на захист кримських татар та інших депортованих народів. У 1964 році за легальну правозахисну діяльність розжалуваний у рядові і позбавлений усіх державних відзнак. Перебував у радянських тюрмах, таборах і «психушках». З 1977 року проживав у США. Помер у Нью-Йорку, спочиває на українському цвинтарі у Саут-Баунд-Бруці в штаті Нью-Джерсі



- **Микола Руденко
(1920–2004)**

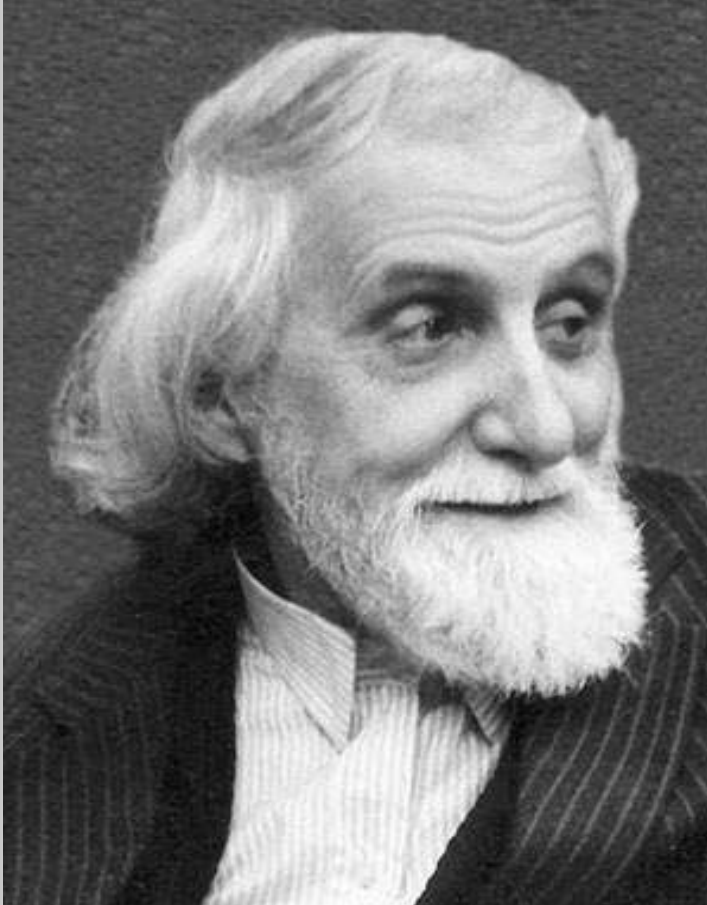
Український поет, письменник, правозахисник, один із засновників і голова Української Гельсінської групи, неодноразово заарештований і засуджений за «антирадянську агітацію і пропаганду», перебував на примусовому психіатричному лікуванні, автор заборонених поетичних творів «Всесвіт у тобі», «Хрест», «Я вільний».



- **В'ячеслав
Чорновіл
(1937—1999)**

Український політичний і державний діяч, журналіст, правозахисник, член Української гельсінської групи (1976 р.), неодноразово засуджений за «наклепницьку діяльність на радянський суспільний лад» до ув'язнення, голова Народного Руху України, народний депутат незалежної України, автор книг «Лихо з розуму», «Правосуддя чи рецидиви терору».

Брайчевський Михайло



український історик та археолог. Лауреат премії ім. М. Грушевського, лауреат премії Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів, член Української вільної академії наук (США), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, голова Київського осередку Українського історичного товариства ім. М. Грушевського, заслужений діяч науки і техніки, почесний професор Національного університету «Києво-Могилянська академія».



- **Сергій Параджанов
(1924—1990)**

Український і вірменський кінорежисер, народний артист УРСР, режисер фільму «Тіні забутих предків», учасник акцій протесту проти масових арештів інтелігенції у 1960-ті рр., заарештований і засуджений до тривалого ув'язнення, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка (посмертно).

Миколайчук Іван



- український кіноактор, кінорежисер, сценарист. Лауреат Шевченківської премії 1988 (посмертно).
- 34 ролі в кіно, 9 сценаріїв, дві режисерські роботи.
- В УРСР носив тавро «неблагонадійного».



- **Олесь Гончар
(1918–1995)**

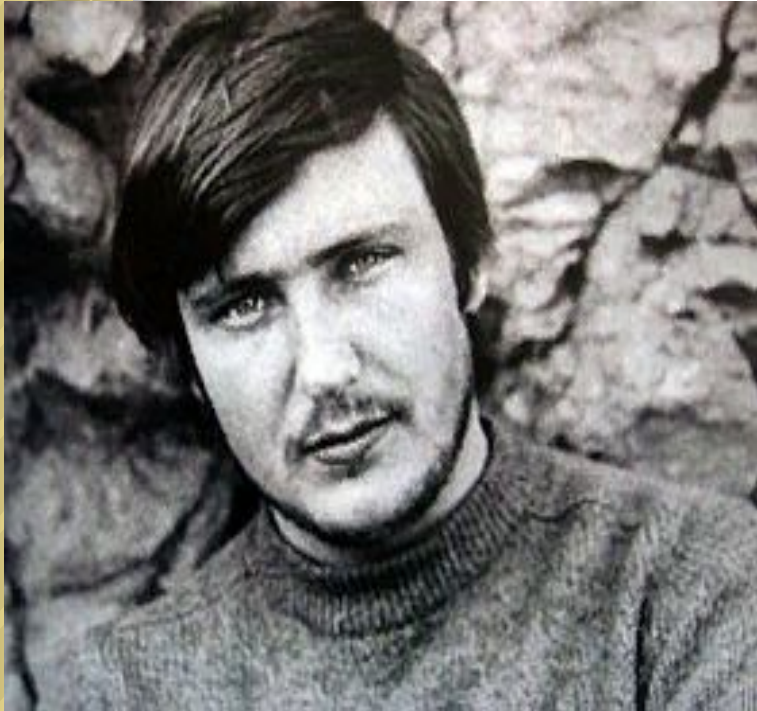
Український прозаїк, публіцист, громадський і політичний діяч, учасник Великої Вітчизняної війни, голова правління Спілки письменників України, автор трилогії «Прапороносці», романів «Тронка», «Собор» (1968р.) та ін.

Биков Леонід



український радянський актор, режисер і сценарист, заслужений артист УРСР (1958), заслужений артист РРФСР (1965), народний артист УРСР (1974).

Івасюк Володимир



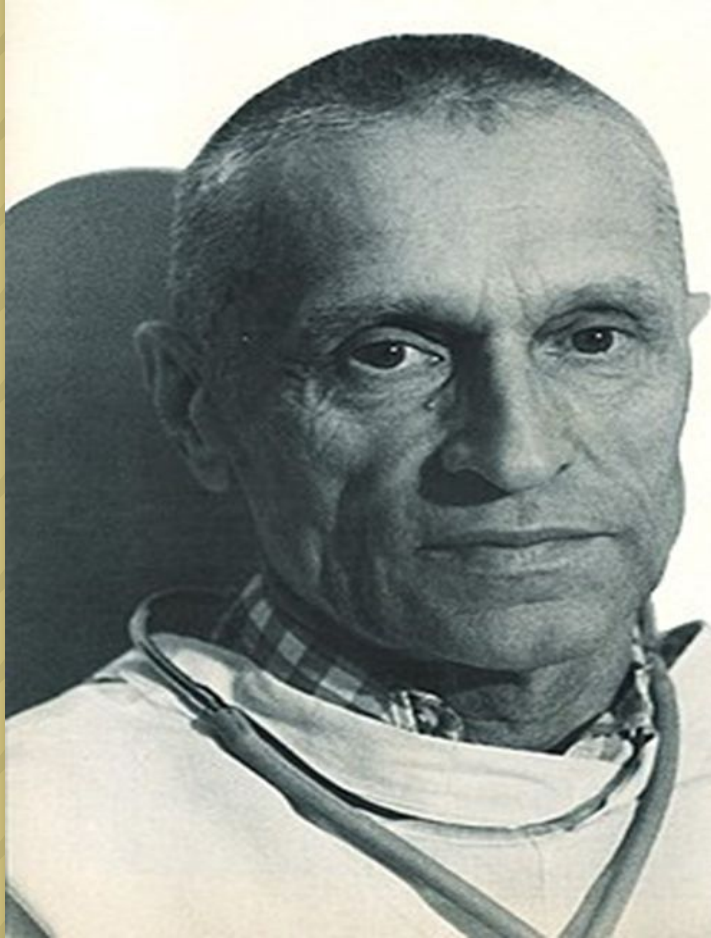
український композитор-виконавець, поет. Герой України (2009, посмертно). Пісні на власні слова «Я піду в далекі гори», «Червона рута», «Водограй»

Мустафа Джемілев



політичний та громадський діяч СРСР і України кримськотатарського походження, один із провідників кримськотатарського національного руху, правозахисник, учасник дисидентського руху, політв'язень, Народний депутат України від фракції партії Блок Петра Порошенка, з 20 серпня 2014 року до 18 травня 2019 року Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу, кандидат в народні депутати України від партії Європейська солідарність.

Амосов Микола



радянський та український лікар, учений в галузі медицини та біокібернетики, громадський діяч, академік Національної академії наук України Академії медичних наук України лауреат Ленінської премії Державної премії УРСР Доктор медичних наук Герой України відомий

як письменник. Він був удостоєний багатьох високих урядових нагород СРСР і України. У 2003 році Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України присвоєно ім'я академіка Миколи Михайловича Амосова.

У 2008 році він був визнаний другим після Ярослава Мудрого великим українцем за результатами опитування громадської думки «Великі українці»!

Антонов Олег



- **радянський літакобудівельник, один із провідних авіаконструкторів СРСР. Доктор технічних наук, академік АН УРСР і АН СРСР, Герой Соціалістичної Праці.**



Тема 30. ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ



- **Леонід Кравчук
(1934 р.н.)**

Український політичний діяч.
Перший Президент України
після здобуття нею
незалежності
(1991—1994 рр.), Голова
Верховної Ради України у
1990—1991 роках, Народний
депутат України у
1990—1991 рр. та
1994—2006 роках, Герой
України (2001 р.).





**Тема 31. СТАНОВЛЕННЯ
УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ
ДЕРЖАВИ**



- **Леонід Кучма**
(1938 р.н.)

Кандидат технічних наук, працював заступником генерального конструктора КБ «Південне», генеральним директором ракетобудівного концерну «Південний машинобудівний завод», перебував на посаді прем'єр-міністра України 1992—1993 рр., двічі обирався Президентом України (1994 р., 1999 р.).



- **Віктор Ющенко
(1954 р.н.)**

Державний і політичний діяч України, заступник голови правління Агробанку України, голова Національного банку України (1993 р.), перебував на посаді прем'єр-міністра України 1999—2001 рр., обирався Президентом України (2004 р.).

Любомир (Гузар)



український релігійний діяч, патріарх-предстоятель Української Греко-Католицької Церкви (2001—2011), кардинал (з 2001). 2005 року повернув резиденцію голів Греко-католицької церкви до Києва після 450-річної перерви. Ініціював побудову Патріаршого собору Воскресіння Христового на київському Лівобережжі. У 2011 вийшов у відставку, передавши свої повноваження Святославу Шевчуку. Був одним із моральних авторитетів українців у 1990—2010-х, членом ініціативної групи «Першого грудня». Помер у Києві, Україна. Похований у київському Патріаршому соборі. Почесний громадянин Тернополя та Львова

Каденюк Леонід



український льотчик-
випробувач 1-го
класу, космонавт, генерал-
майор авіації, перший і
єдиний астронавт незалежної У
країни, народний депутат
України 4-го
скликання, Народний Посол
України, Герой України,
Президент Аерокосмічного
товариства України,
радник Прем'єр-міністра
України та Голови Державного
космічного агентства України,
Почесний
доктор Чернівецького
Національного університету
імені Ю. Федьковича



Тема 32. ТВОРЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНИ

П. ПОРОШЕНКО

